

PISANII SÂNGEORZENE

- SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ -

NUMĂRUL

50

ÎN ACEST NUMĂR:

MIRELA POPA-ANDREI, ELISABETA SCURTU, ALEXANDRU UIUIU,
MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU, ICU CRĂCIUN, DORIN DOLOGA, VIORICA AXINTE,
ANAMARIA MIHĂILĂ, FLORIN HODOROGA, ALEXANDRU DĂRĂBAN,
ARTEMIU PUBLIU ALEXI, MAXIM POP, LEO MUREȘAN, VIOREL RUS, IOSIF CIUNTEREI

Vicariul și Prepozitul Macedon Pop
1809—1873

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL V, NR. 10(50), OCTOMBRIE 2016

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor **FLORIN HODOROGA**
teolog **ALEXANDRU DĂRĂBAN**

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
alexandrudaraban53@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisaniisang.wordpress.com>

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5
-----------------------------	---

<u>MESAJE</u>	6
----------------------------	---

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI , <i>Fondurile grănicerești din Năsăud</i>	17
MAXIM POP , <i>Educația colegială –I</i>	23
Dr. LEO MUREȘAN , <i>Apele minerale ale Sângeorgiului-român</i>	27
DORIN DOLOGA , <i>Pompierii din Sângeorz-Băi</i>	35

RĂNILE COMUNISMULUI

VIOREL RUS , <i>Județul Bistrița-Năsăud în anii regimului dictatorial al lui Nicolae Ceaușescu (1965-1989)</i>	39
---	----

TRADIȚII

IOSIF CIUNTEREI , <i>Un student de la Cluj luptă cu sistemul pentru „păstrarea identității naționale”</i>	49
--	----

<u>RECENZII</u>	52
------------------------------	----

ALEXANDRU DĂRĂBAN , <i>Morariu Iuliu-Marius, Restitutio Grigore Pletosu, Editura Eikon / Renașterea, Cluj-Napoca, 2014</i>	53
MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU , <i>Adrian Onofreiu, Ioan Pinteș (ed.), George Coșbuc în documentele junimei năsăudene, Editura Născut Liber, Bistrița, 2016</i>	56

PISANII SÂNGEORZENE

- publicație istorico-culturală -

MESAJE

**Nr. 1
septembrie
2012**

Revista *Pisanii sângeorzene. Spiritualitate, istorie și tradiție locală* ajunge cu numărul de față la a 50- a apariție. O cifră impresionantă, pentru oricine și în orice situație, care merita marcată cum se cuvine. Primul număr al revistei *Pisanii sângeorzene* a văzut lumina tiparului în luna septembrie 2012. De atunci și până în prezent, respectiv timp de 5 ani de zile, ea s-a bucurat de o apariție constantă și consecventă, lucru rar întâlnit în zilele noastre, când cel mai adesea vedem cum reviste cunoscute, valoroase și de incontestabilă tradiție abia găsesc resurse pentru a-și continua existența, de cele mai multe ori apărând cu mari întârzieri sau/și în condiții grafice destul de modeste. Cu atât mai mult mi se pare demnă de remarcat stăruința și strădania redactorilor acestei reviste de a o edita lunar. Pentru că în fond această revistă este rezultatul efortului fondatorilor și redactorilor ei: Alexandru Dărăban și Florin Hodoroga. Trebuie menționat faptul că întreaga muncă de tehnoredactare și-a asumat-o în mod voluntar dl. Alexandru Dărăban, sufletul acestei reviste, din dorința de a nu lăsa în uitare faptele importante ale înaintașilor și de ce nu și a contemporanilor săi, de a contribui la educarea gustului pentru istorie și tradiție a locuitorilor de pe meleagurile sângeorzene și din împrejurimi. Desigur, orice astfel de întreprindere are nevoie de un suport financiar. La Sângeorz-Băi, susținerea financiară a venit, așa cum ar fi firesc să se întâmple și în alte locuri, din partea Consiliului local și a Casei de Cultură din localitate, care au găsit resursele necesare pentru a sprijini această inițiativă culturală, ceea ce pe de o parte face cinste orașului, pe de altă parte permite perpetuarea înclinației spre lectură și spre cultivarea spiritului, moștenite de la antecesori, la rândul lor urmași ai foștilor grăniceri din Regimentul II năsăudean.

Conținutul acestei reviste, care la o primă vedere poate părea destul de eclectic, se concentrează în câteva domenii cu caracter umanist: istorie, etnologie, arte, literatură, fiind bine definit de subtitlul revistei *Spiritualitate, istorie și tradiție locală*. De altfel, materialul publicat de-a lungul timpului și-a găsit o structurare logică și coerentă în 4 mari capitole: I. Biserica, școală și societate; II. Restituiri; III. Tradiții; IV. Rănilor comunismului. În revistă sunt publicate fragmente ale unor lucrări sau articole mai vechi, semnate de personalitățile de altădată ale zonei, precum dr. Artemiu Publiu Alexi, Ioan Macaveiu, Iuliu Moisil, Iustin Sohorca etc. sau studii de dată recentă semnate de Alexandru Dărăban, Florin Hodoroga, Dorin Dologa, Maxim Morariu etc., referitoare la istoria religioasă, istoria învățământului local sau în general năsăudean, precum și articole dedicate regimului comunist, care reliefează în general prigoana la care a fost supusă biserica românească, atât greco-catolică, cât și cea ortodoxă sau prigonirea unor persoane care nu au dorit să accepte regimul politic instaurat în România postbelică. La acestea se adaugă studii de factură etnografică, studii încadrabile istoriei culturale și chiar studii cu caracter teologic.

Un loc aparte în structura volumelor acestei reviste îl ocupă medalioanele biografice. Acestea aduc în fața cititorului imagini ale unor figuri emblematice pentru istoria locului, personalități de altădată care au jucat un rol exemplar în istoria locală sau cea națională (Macedon Pop, Solomon Haliță, Laurențiu Oanea, Alexandru Haliță etc.) sau figuri actuale, în general tineri cu studii și cariere strălucite din zilele noastre, prin aceasta urmărindu-se în primul omagierea elitelor locale de ieri și de azi, dar și motivarea tinerei generații în a urma exemplul oferit de acestea.

Articolele revistei ilustrează, totodată, interesul intelectualității locale pentru cunoașterea și promovarea istoriei regionale, de la istoria bisericească, la cea politică, culturală și economică, implicarea în recuperarea și promovarea tradițiilor zonei, de la costumele populare, la obiceiuri, cântece și poezie populară. Revista conține, totodată și numeroase fotografii sau ilustrate de epocă, deosebit de valoroase. Un merit aparte al revistei este acela de a fi publicat și documente inedite. În acest sens aș aminti, de pildă, *Jurnal de front (1914-1915)*, publicat în 6 numere consecutive din luna septembrie 2015 până în luna februarie 2016 (nr.-le 37-42). Este un document inedit, care publicat în forma unui foileton, aduce în fața cititorului însemnările zilnice ale învățătorului Iustin Sohorca, fiul preotului Silviu Sohorca din Sângeorz-Băi, făcute în primii ani ai Marelui Război, de pe frontul din Galiția unde s-a aflat în calitate de soldat al armatei austro-ungare. Astfel de restituiri documentare, pe lângă valoarea lor simbolică, sunt de o mare importanță pentru cercetători. Prin punerea în lumină a unor izvoare istorice inedite, dar și prin restituirea unor documente edite de secol XIX sau din prima jumătate a secolului XX, revista își arată intenția de a depăși cadrul local, adresându-se nu doar unui public amator de cultură și istorie, ci și unui public avizat, format din specialiști în istorie, filologie, antropologie etc.

Consider că astfel de inițiative sunt binevenite și de dorit a se răspândi într-un spațiu cât mai larg, deoarece contribuie atât la cultivarea gustului pentru istorie și tradiție locală, cât și la recuperarea unor informații istorice referitoare la o regiune sau alta a țării. Doresc ca pe această cale să îi felicit pe redactori și pe toți colaboratorii, iar revistei *Pisanii Sângeorzene. Spiritualitate, istorie și tradiție locală* îi urez viața lungă!

„Pisanii Sângeorzene”, izvor de cultură

Elisabeta Scurtu

Revista someșană contribuie lunar la îmbogățirea patrimoniului ideatic și se adresează atât cititorului de rând, procurându-se de altfel ușor în varianta sa online, dar și cercetătorului acerb, îndeplinind cererile și rigorile științifice.

Articolele de istorie și folclor aduc de multe ori în atenție teme inedite, uitate sau trecute prea ușor cu vederea de către cercetători, iar expunerile despre personalitățile locale fac cunoscute calitățile unor sângeorzeni simpli care au reușit prin inteligență, muncă și perseverență să obțină rezultate remarcabile în diverse domenii.

Ne place să credem că revista „Pisanii Sângeorzene”, chiar dacă a ajuns la al 50-lea număr, e încă la început de drum și că ne va împăspăta și completa cunoștințele ani buni de-acum înainte.

Aducem felicitări fondatorilor, Florin Hodoroga și Alexandru Dărăban, și le recunoaștem meritele pentru sânguința de care au dat dovadă, investind timp și resurse pentru întocmirea acestei publicații fără de care zestrea noastră culturală ar fi fost mult mai săracă.

Contribuții someșene la spiritualitatea națională

Alexandru Uiuiu

Gruparea intelectuală care a inițiat și a reușit să afirme revista „Pisanii Sângeorzene” în plan local și național a făcut de la bun început servicii culturale descoperind și promovând valori ale zonei. Lui Alexandru Dărăban și Florin Hodoroga li s-au adăugat mereu alte nume cu ajutorul cărora revista a iradiat în medii tot mai largi.

Considerăm că ea s-a constituit în timp într-o ladă de zestre valoroasă pe care cercetătorii au umplut-o cu articole deopotrivă științific alcătuite și plăcut relatate.

Cum trecutul este o garanție pentru viitor credem că revista are o bază solidă, colaboratori de seamă și o frumoasă perspectivă.

Revista *Pisanii Sângeorzene* la ceas aniversar

Maxim (Iuliu-Marius) Morariu

Am aflat de curând, cu bucurie, de la teologul-editor Alexandru Dărăban, că revista *Pisanii Sângeorzene*, se pregătește să aniverseze deja cincizeci de numere de apariție. După părerea mea, în hățișul editorial contemporan, axfisiat adesea de tot felul de publicații, unele de calitate, altele „scrise pe genunchi”, ca să citez o expresie considerată destul de la modă în zona Năsăudului, e nevoie și de reviste care să propună o reîntoarcere la un trecut ce conține atâtea valențe pedagogice. Între ele, atât în peisajul local, cât și în cel al întregii Transilvanii, revista pomenită se numără în șirul celei dintâi categorii.

Ea propune redescoperirea valorilor culturale, restituirea documentară a unor oameni, locuri și evenimente și abordări noi și interesante, cu precădere de istorie locală, realizate de oameni deopotrivă pasionați și profesioniști. E meritul celor doi fondatori, Alexandru Dărăban și Florin Hodoroga, acela de a fi întemeiat un astfel de organ publicistic, cu o orientare tematică generoasă (istorie, folclor și etnologie, filologie, dar și alte domenii conexe), și de a fi atras colaboratori precum: dr. Mirela Popa-Andrei, dr. Dorin Dologa de la Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud, Iosif Ciunterei, Nicoleta Alexi sau mulți alții.

Un alt merit al revistei consistă în valoarea ei de document și în demersurile de restituire a memoriei, întreprinse cu precădere de Alexandru Dărăban. Datorită entuziasmului cu care aceste scotocește prin sertarele timpului, identificând pasaje interesante din documente sau din paginile unor reviste, cititorii se pot delecta cu texte valoroase ale intelectualilor năsăudeni de altădată, fie ei academicieni sau nu (căci, până acum, nume precum cele ale lui: Virgil Șotropa, Laurențiu Oanea, Victor Onișor, Iuliu Moșil, Iustin Ilieșiu, Iulian Marțian și ale multor alora, s-au regăsit, în acest mod, în rândurile colaboratorilor *Pisaniilor*, textele lor fiind restituite aici prin grija mai-sus pomenitului conducător al colectivului editorial), sau se pot informa, lecturând documente importante din istoria Sângeorzului sau a Țării Năsăudului de altădată. Ilustrația, îngrijită în ultima vreme de către domnul Dorin Dologa, are și ea o valoare aparte, datorită vechimii fotografiilor ce străjuiesc adesea textele publicate lunar în paginile periodicului.

Iată așadar ce a adus nou în peisajul publicistic sângeorzan și în cel năsăudean, revista *Pisanii Sângeorzene*. Ca unul care am colaborat cu acest periodic și mi-am îndreptat adesea privirea curioasă înspre paginile lui, nu pot decât ca acum, la ceas aniversar, să felicit echipa editorială și să-l felicit în mod special e domnul Alexandru Dărăban, dorindu-i putere de muncă și spor și să urez periodicului năsăudean ca, în numerele viitoare să continue linia începută, diversificându-o chiar, dacă va fi posibil și oferind cititorilor iubitori de istoria zonei informații noi și valoroase.

La mulți ani, „Pisanii sângeorzene!”

Icu Crăciun

De la apariția primului număr și până astăzi, revista „Pisanii sângeorzene”, prin redactorii săi fondatori, Alexandru Dărăban și Florin Hodoroga, a respectat criteriul de bază al oricărei publicații: acela al valorii. Cei doi s-au gândit că prilejul cel mai potrivit de a înnoda trecutul cu prezentul, dat fiind hiatusul cultural al celor 45 de ani de comunism, ar fi de a tipări în primul rând lucrări ale principalelor personalități sângeorzene, dar și ale altora care au scris și scriu despre Țara Năsăudului și oamenii săi. Munca istovitoare a căzut pe Alexandru Dărăban, omul dedicat fără rezerve scrisului, care a început să scormonească arhivele bistrițene și clujene și să descopere semnăturile bărbaților de ispravă ale meleagurilor sale natale în revistele secolului 19, manuscrise inedite ale acestora, documente cu filele îngălbenite, care, în număr de număr, și-au găsit locul în această publicație, câștigându-și, fără să epateze prin aceasta, un loc binemeritat în rândul gazetelor județene și nu numai. Sunt convins că tinerii sânguincioși care vor îndrăzni să-și facă lucrări de licență, sau chiar de doctorat, vor găsi în ea articole de referință care merită să fie studiate.

REVISTA PISANII SÂNGEORZENE LA CEAS ANIVERSAR

Dorin DOLOGA

Revista *Pisania Sângeorzene* a ajuns deja la numărul cincizeci. Apărută ca urmare a inițiativei teologului Alexandru Dărăban și a profesorului Florin Hodoroga, cu sprijinul Consiliului Local Sângeorz Băi și a Casei de Cultură Sângeorz Băi, revista *Pisania Sângeorzene* constituie o prezență de seamă în peisajul cultural al Județului Bistrița-Năsăud. Ideea care a condus la apariția revistei a fost una generoasă, care a prins rădăcini într-un mediu favorabil culturii, cum este cel al orașului Sângeorz Băi. În societate există unii oameni idealişti, care au încercat și au reușit să-și pună în practică crezul lor. Aceștia au reușit să editeze primele numere ale revistei *Pisania Sângeorzene*. Alții, ceva mai mulți, s-au alăturat ideilor bune. Revista *Pisania Sângeorzene* este o revistă de spiritualitate, tradiție și istorie locală, o revistă a cuvântului care zidește. Datorită susținerii materiale, a contribuției acelor care au simțit că pot da ceva din capitalul lor sufletesc și altora, precum și al cititorilor, revista *Pisania Sângeorzene* are o apariție lunară. Conținutul revistei este unul bogat, de substanță, în paginile acesteia apărând articole cu caracter spiritual, istoric, etnografic și folcloric. Revista scoate în evidență aspecte privind lupta sângeorzenilor pentru apărarea naționalității românești, activitatea bisericilor ortodoxă și greco-catolică din zonă, personalitățile din Sângeorz Băi și tradițiile folclorice. Istoria localității Sângeorz Băi este una bogată în ceea ce privește lupta pentru apărarea naționalității românești, în tradiții și una marcată de activitatea unor personalități. Revista *Pisania Sângeorzene* contribuie la cunoașterea istoriei locale, la crearea unei conștiințe istorice a comunității, fapt foarte important, căci, așa cum spunea Nicolae Iorga „...fără cultura poporului orice alcătuire economică, orice formă politică nu are nici o valoare, nici un rost.”

La ceas aniversar urăm revistei *Pisania Sângeorzene* cât mai multe apariții editoriale !

VIS ÎMPLINIT

Prof. VIORICA AXINTE

Am lucrat ca profesoară de română peste 40 de ani la Școala Gimnazială „A.P. Alexi” din Sângeorz-Băi. Sunt localnică și niciodată, în tinerețea mea nu mi-am dorit să locuiesc și să muncesc altundeva. Dar, mereu am avut un vis, și anume - să creez și să ofer locuitorilor acestui mic orașel o revistă. Nu neapărat una literară ci, mai degrabă un fel de jurnal al sângeorzenilor, în care să se reflecte diverse aspecte din viața, preocupările, tradițiile și cultura noastră. Singura nu am reușit, mai ales că în viața mea s-au abătut diverse greutăți, așa încât timpul meu era doar pentru casa, familie, școală. Dar visul a rămas. Și iată-l împlinit! S-au găsit oameni inimoși care l-au pus în aplicare, și mă bucur nespun pentru asta. Este vorba despre domnul Dărăban Alexandru, sângeorzan de-al nostru, om cu suflet mare și curat, care coordonează revista „Pisani Sângeorzene”, secondat fiind de prof. Florin Hodoroga. O revistă pe care o citesc cu mare plăcere, fiindcă e bine concepută și ne aduce numeroase informații, mai puțin cunoscute, despre localitatea noastră, despre oamenii de seamă care au trăit aici, despre tradiții, obiceiuri, etc.

Menționăm, în mod deosebit aici, faptul că prin această revistă, ca și prin cartea închinată lui Solomon Haliță noi, sângeorzenii, și nu numai, am descoperit lucruri noi și importante despre activitatea marelui mentor al școlii românești, originar din Sângeorz, Solomon Haliță. Apreciat de însuși ministrul educației de atunci, Spiru Haret, Solomon Haliță a avut o contribuție covârșitoare la înființarea a numeroase școli atât în Ardeal cât și în Moldova. A fost inspector școlar general, a donat casa moștenită de dânsul spre a crea o școală pentru sângeorzeni, a creat Școala Normală din Năsăud, și încă multe altele. A contribuit la înfăptuirea Marii Uniri din 1918. A avut o activitate prodigioasă pe plan profesional și social. Mormântul acestui mare sângeorzan se află în cimitirul bisericii mari din localitate, și eu nu uit niciodată să aprind acolo o lumânare de 1 noiembrie în memoria acestui mare om, de care putem fi mândri. Toate aceste detalii, și încă multe altele au fost scoase la lumină prin această revistă, ca și prin cartea scrisă de coordonatorul revistei.

Dar, desigur că revista informează cetățenii și despre alte nume cu care sângeorzenii se pot mândri - este vorba despre Artemiu Publiu Alexi, profesor de biologie, autorul primului compendiu de meteorologie, iar, ca cercetător științific a scris o carte despre izvoarele de ape minerale din Sângeorz-Băi, ca și despre plantele medicinale binefăcătoare din zona. Bineînțeles că activitatea lui a fost mult mai bogată decât putem noi schița aici, însă prin grija colaboratorilor revistei veți putea descoperi multe lucruri despre o altă personalitate marcantă a Sângeorzului.

Și, nu în ultimul rând, doresc să-i mulțumesc coordonatorului revistei, ca și colaboratorilor pentru faptul că au reactualizat imaginea, viața și activitatea unui om drag mie, și anume a profesorului Scridon Octavian. Deși l-am avut profesor, unul dintre cei mai iubiți dascăli, nu cunoșteam prea multe lucruri despre viața și opera acestui mare om de valoare, care m-a format și m-a sprijinit efectiv în anii de liceu. Toată considerația mea pentru acest mare om, devotat misiunii sfinte de dascăl, și, în aceeași măsură, mii de mulțumiri celor care au răscolit arhivele publicațiilor locale descoperind o altă latură a activității domnului profesor, și anume creația literară, plină de sensibilitate și de frumos! Eu aș îndrăzni să propun ca profesorul Scridon să fie numit cetățean de onoare al localității, post mortem, fiindcă merită din plin acest titlu, având în vedere activitatea rodnică pe care dânsul a avut-o în școlile sângeorzene. Revista deschide apoi alte și alte orizonturi referitoare la oameni și locuri din Sângeorz. Precizez faptul că descoperim aici articole interesante despre apele minerale binefăcătoare ale Sângeorzului. Menționez aici articolul lui Leo Mureșan, medic, cu referire la apele minerale. Citez „Apele minerale ale Sângeorzului! Când o bei, pe inima goală, ea îți dă fiori pe nari, ...pânțelece întins ca toba lasă din corzi, se ușurează și se netezește!” ...Zeci, sute mii de oameni s-au curat aici „spune cu mândrie medicul. Și acesta e un mare adevăr. Iată și alte informații extrem de importante prin care revista promovează imaginea localității noastre. „Valențele apelor acestor izvoare în conținut mineralier, bicarbonatic, clorosodic, calciu, magnezian și izotop sunt datorate structurilor subterane. Apele minerale de la Sângeorz-Băi sunt așezate alături de vestitele ape de la Karlovy-Vari (Cehia) și a celor de la Vichy Chomel (Franța), fiind cele mai bogate în calciu din sud-estul Europei. Aceste ape minerale au o eficacitate mare în tratamentul bolilor tubului digestiv, afecțiunilor hepato-biliare, bolilor metabolice și de nutriție. În cura externă au un efect terapeutic asupra bolilor reumatismale degenerative, diartrice și asupra afecțiunilor căilor respiratorii. Stațiunea Sângeorz-Băi dispune de: - 9 izvoare de ape minerale; - mofete (emanații naturale de CO₂); - aerosoli; - acupunctura, masaj, electroterapie și hidroterapie”.

Și, să nu ne oprim aici - revista promovează creația populară, tradițiile locale de demult, așa cum reies din conversații cu diverse persoane în vârstă cunoscătoare ale acestora. Imaginile prezentate promovează portul țărănesc, frumusețea procuțelor, a trăistelor țesute, a cămășilor, pieptarelor, etc.

Și, nu în ultimul rând, în revistă vom descoperi imagini ale Sângeorzului de demult, case, instituții, izvoare. Nu a fost omis nici faptul că apele minerale de la Sângeorz au atras numeroși oameni de cultură care adeseori își făceau concediile la noi - George Coșbuc, Liviu Rebreanu, Alexandru Odobescu, etc.

Mă bucur de faptul că în revistă sunt promovați și tineri sângeorzeni în plină ascensiune cum ar fi surorile Hoza, Monica Halaszi și mulți alții. E o revistă valoroasă care va lăsa urmașilor numeroase informații interesante și utile și care împlinește un vis - și anume dorința noastră a tuturor de a ne informa și de a fi cunoscuți în lume.

La multe numere de succes, *Pisanii Sângeorzene*!

ANAMARIA MIHĂILĂ

În urmă cu câteva luni, scriam în paginile aceleiași reviste despre felul în care un popor se definește prin oamenii pe care îi promovează. Aminteam atunci de Mihaela Ursa, de Marin Mălaicu-Hondrari și de Ioana Nicolae ca scriitoare crescute în mica fabrică de cultură strecurată printre izvoarele de „borcut”, Sângeorz-Băi. Recunosc însă, cu regret, că rareori mai revăd oameni îndoctrinați de literatură, dependenți de folclor și atașați de frumosul autentic, de fiecare dată când privesc înapoi. Ceea ce reușesc să văd totuși, de fiecare dată, e o redacție dedicată, plină de vervă și de energie în căutarea unor colaboratori tineri, care să privească lumea prin niște ochi mereu proaspeți. *Pisanii Sângeorzene* ajunge la al 50-lea număr fără să obosească, cu aceeași sinceritate păstrată chiar de la debut și care o face întotdeauna credibilă. Sângeorzul e pe harta culturii prin scriitorii pe care i-a format și care pomenesc de locurile originare, dar, înainte de toate, Sângeorzul trăiește prin paginile mereu vii ale unei reviste ce crește număr de număr. *Pisanii Sângeorzene* continuă să fie, și acum, un sâmbure cultural în miezul unei societăți tot mai clătinate de dorințe străine și de manipulare. Prin scris ne dovedim omenia și inteligența. Prin scris învățăm să nu mai creștem cuminiți. *Pisanii Sângeorzene* e o revistă cu un astfel de scris: deschis, subtil și puternic. Revista aceasta dovedește posibilitățile culturii într-un orașel mic căruia puțină lume îi mai dă încă o șansă.

Mulțumesc, *Pisanii Sângeorzene*, pentru cele 50 de numere de succes și îți urez să crești frumos și să ții ochii larg deschiși și tastatura (sau penița) tot timpul pregătită. Ca și până acum!

La ora unui mic bilanț aniversar

Florin Hodoroga
Alexandru Dărăban

În numărul inaugural (Septembrie 2012) scriam în acel „Cuvânt de început” cu „sentimentul apartenenței la o comunitate veche și plină de vitalitate, în care s-au născut părinții noștri, înaintașii noștri”. Vroiam să credem că apariția acestei publicații să fie ca un act de identitate al Sângeorzului și ca o actualizare a unui proiect așteptat, poate, de prea mult timp. Elaborat de doi autori diferiți, de vârste diferite, de domenii diferite, articolele și studiile ce au fost publicate au constituit, în principal, memoria recuperată a unei colectivități locale, cu istoria, civilizația, tradițiile și obiceiurile locale, cu credința lor neclintită de-a lungul veacurilor. Ne-am pus în gând a ne întâlni în paginile acestei publicații cu fiii ai satului care au devenit adevărate valori pe tărâmul literaturii, muzicii, a culturii în general, dar și din alte domenii.

Revista „Pisanii Sângeorzene” s-a autodefinit, la început, ca „publicație istorico-culturală”, după care a devenit „revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală” fiind sprijinită și finanțată de Consiliul Local Sângeorz-Băi și Casa de Cultură Sângeorz-Băi.

Problematica locală (localismul și regionalismul), precumpănesc și va dăinui cât timp revista *Pisanii Sângeorzene* va exista.

Enumerăm rubricile consacrate: *Editorial, Eseu, Identitate, Tradiții, Biserică și societate, Țara Nășăudului, Personalități, Dascălii noștri (Dascălii de altădată), Holocaustul comunist transformat în Rănile comunismului, Restituiri, Sângeorzenii în actualitate, Destine împlinite, Excellentia.*

De-a lungul apariției celor 50 de numere, prin revista *Pisanii Sângeorzene* am încercat și cred că am reușit să readucem în actualitate cu articole și materiale deosebite despre personalități sângeorzene, dar și din Țara Nășăudului. Totodată am fost onorați cu studii și articole scrise de tineri istorici și cercetători, originari de pe aceste meleaguri. În rândurile ce urmează vom trece în revistă pe toți cei care au contribuit cu articole și studii, precum și cei despre care s-a scris, după cum urmează:

- 2012: Octavian Alexi, Artemiu Publiu Alexi, Mirela Popa-Andrei, Victor Bojor, Alexandru Dărăban, Nicolae Drăgan, Florin Hodoroga, Ilie. I. Imbrescu, Iuliu Moșil, Iustin Sohorca.

- 2013: Nicolae Albu, Artemiu Publiu Alexi, Ion Al-George, Mirela Popa-Andrei, Irina Binder, Zaharia Bârsan, Ligia Trâncă Căpățână, Icu Crăciun, Alexandru Dărăban, Maxim Dumitraș, Doina Ioanid, Monica Ștefania Măgurean, Marin Mălaicu-Hondrari, Doru Valeriu Măti, Iuliu-Marius Morariu, Ioana Nicolaie, Laurențiu Oanea, Victor Onișor, Liviu Păiuș, Ioan Petri, Emilia-Paraschiva Pop, Ioan (Nițiu) Pop, Ionică Pop, Radu Preda, Virginia Puie (Jarda), Ecaterina Raicovici (Fulmen), Puia Florica Rebreanu, Iosif Roman, Vasile Rus, Ioan Seni, Filimon Siminic, Iustin Sohorca, Pavel Șușară, Ioan Taloș, Lazăr Ureche, Mircea Vlădică.

- 2014: Bartolomeu Anania, M. Aegia, Artemiu Publiu Alexi, Maxim Andresi, George Barițiu, Paul Berbecaru, Aurel Bodiu și Maria Golban, Grigore Buia, Felicia Maria Cărăuș, Iulian Chitul, Virgil Ciocârlă, Ioan Costan, George Coșbuc, Alexandru Dărăban, Dorin Dologa, Maxim Haliță, Florin Hodoroga, Monica Ștefania Măgurean, Iuliu-Marius Morariu, Tiberiu Morariu, Laurențiu Oanea, Adrian și Sebastian Olar, Emilia Ometiță, Titus Poenaru, Alexandru Pop, Iuliu Pop, Petre Pop, Emil Precup, Radu Preda, Virginia Puie (Jarda), Alexandru Russu, Octavian Scridon, Elisabeta Scurtu, Iustin Sohorca, Lucian Valea, Vasile Petre Zinveliu.

- 2015: Artemiu Publiu Alexi, Ioan Andronesi, Viorica Axinte, T. G. Bulat, Ioan Bunea, George Coșbuc, Icu Crăciun, Alexandru Dărăban, Dan Demșea, Dorin Dologa, Radu Dreptate, Oana Ionel, Emil Boșca Mălin, Lucia Mărcuș, V. Mihordea, Iuliu Moșil, Iuliu-Marius Morariu, Tiberiu Morariu, Iosif E. Naghiu, Iacob Naroș, Laurențiu Oanea, Mirela Popa-Andrei, Emil Precup, Radu Preda, Virginia Puie (Jarda), Viorel Rus, Gavrilă Scridon, Octavian Scridon, Elisabeta Scurtu, I. S. Sela, Iustin Sohorca, S. Stoica, Aurel Șorobetea, Teodor Tanco, G. I. Todea.

- 2016: Artemiu Publiu Alexi, Florica Nicoleta Alexi, Viorica Axinte, N. Droc Barcianu, George Barițiu, Anton Buga, Ștefan Buzilă, Iosif Ciunterei, Icu Crăciun, Alexandru Dărăban, Dorin Dologa, Voichița Gavrilă, Alexandra, Oana și Ana Hoza, Sorin Login, Ioan Macavei, Menuț Maximilian, Anamaria Mihăilă, Ierom. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, Leo Mureșan, Leon Pavelea, Maxim Pop, Emil Precup, Viorel Rus, Octavian Scridon, Iustin Sohorca, S. Stoica, Dan-George Uza.

Privind retrospectiv, se desprind câteva concluzii. Într-o localitate cu nu prea mulți intelectuali este greu să le găsești un numitor comun de acțiune, cu toate acestea, revista *Pisanii Sângeorzene* a surprins (așa credem) plăcut printr-o solidaritate între generații diferite. Apoi revista se mai caracterizează printr-un dialog constant – viu și constructiv – între prezent și trecut, ceea ce nu este puțin lucru. De aceea, credem că nu întâmplător, la apariția numărului 50, publicația noastră este un fapt sângeorzan de emulație și competiție intelectuală, benefică pentru toți cei care pun mâna pe ea și o citesc.

Mulțumim cititorilor, colaboratorilor, susținătorilor, Consiliului Local și Primăriei Sângeorz-Băi, Casei de Cultură Sângeorz-Băi, Editurii și Tipografiei „Sfântul Nicolae” din Brăila și altora fără de care revista nu ar putea exista.

BISERICĂ ȘCOALĂ SOCIETATE

Țărani pe strada din Sângeorz-Băi, Bistrița-Năsăud - Cca. 1930
(Sursa: <https://www.facebook.com> - [Satele din România](#))

Fondurile grănicerești din Năsăud

Dr. Artemiu Publiu Alexi

- V -

Dacă ai văzut că [și] comisia administratoare suferă a se face încălcare evidentă a drepturilor grănicerești fără a ridica cel mai mic protest, era de așteptat ca să faci apel la publicitate, să o îndrumi ca să-și facă datoria, după ce ai văzut că statutul a sosit și comisia nu face nici un pas, ba dânsa îl primește fără a zice o vorbă și verifică singură pe membrii aleși pe baza acestui statut impus, dacă ai văzut că nici comisia, nici președintele comitetului, organele autorizate și legale ale fondurilor grănicerești nu fac nimic, nu convoacă barem o conferință, aveai cel puțin dreptul de a te adresa la aceștia de a-i provoca la timp. Dar n-ai făcut nimic pentru că te-au oprit considerațiile, atât față cu șeful dumnitale, cât și față cu unii membri din comisie..

Cam așa îți explică unii cauza, pentru care nu ai pășit mai înainte și nu te-ai apucat de aceia, de care trebuia. Iată dară, că și alții știu face combinații pentru a te suspecta și pe dumneata.

Am citat acest exemplu de combinații suspicioase ce le fac alții, nu pentru că le-aș aproba sau aș consimți cu ele, ci numai pentru a dovedi domnului M. cât de rău este a suspecta pe alții numai pe baza unor așa numite combinații și presupuneri nefondate. Mie nu-mi place a suspecta pe nimeni și până când nu am dovedi contrare la mână, cred în sinceritatea și omenia oamenilor. Până când nu am probe, nu învinovățesc pe nimeni. Producă însă domnul M. sau oricine altul dovezi, că A. sau B. sau C. a trădat o cauză, a vândut vreun interes, atunci voi fi cel dintâi care voi lua piatra să dau în el, chiar frate să-mi fie.

Ar fi bine să încetăm odată cu tot felul de suspectări, ar fi bine să încetăm a ne numi unii pe alții dezertori și înșelători, căci toate aceste nu sunt bune. Niciodată nu s-a creat mai multă solidaritate, disciplină și unire între noi. Năsăudenii, ca și acum. Apoi, cum poate să fie unire când lipsește încrederea reciprocă între oameni și cum poate fi încredere când unul vede în vecinul său pe vânzătorul, celălalt vede în vecinul său pe trădătorul cauzelor, etc., cum poate fi încredere reciprocă când fiecare lucră de capul său, neținând seamă de ceea ce fac alții și de ceea ce zic și alții?

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Toate relele, de care suntem bântuiți, își au originea în bănuieli și neîncredere care, la rândul lor, au produs frecări și chiar ură personală și care au avut ca urmare neîngrijirea la timpul său de cele trebuincioase. S-a lăsat azi una, mâine alta, până pe urmă s-au schimbat vremile, cât cele ce se puteau face atunci, mai târziu nu se puteau face și, astăzi, cei ce trăim suferim pentru păcatele trecutului.

Aceste triste experiențe ar trebui să fie învățătură pentru generația tânără, care ar trebui să se ferească ca de foc să nu cadă în cursa greșelilor din trecut. De aceea gândesc eu, că este bine ca oricine care își ia osteneala să pășească pe calea publicității întru apărarea intereselor grănicerești, să se ferească de suspiciuni neîntemeiate, să se ferească de a păși în publicitate cu vorbe ce nu se pot dovedi. Dar nu numai pe calea publicității, dar nici pe cale privată, nici chiar prin ospătării nu e bine a se face astfel de suspectări, pentru că de multe ori o vorbă nesocotită și aruncată în direcția aceasta este prinsă și folosită de multe ori în detrimentul, nu numai al nostru, dar chiar în al acelora ce avem mai scump în acest ținut, adică al institutelor de creștere. Dacă cineva în adevăr cunoaște printre noi astfel de oameni și are dovezile că sunt vânzători de fonduri, are datoria sfântă să-i denunțe la lumea largă prin toate foile, are să pășească pe față și nu pe ascuns prin ospătării. Atunci toți avem a da cu ambele mâini în acei oameni vânzători și vom feri fondurile de primejdiile ce le amenință. Față cu trădătorii și vânzătorii intereselor noastre, trebuie să pășim mic și mare cu toată asprimea și fără nicio considerare. Aceasta o reclamă sfințenia cauzelor¹.

Înainte de a continua mai departe despre afacerile fondurilor grănicerești, mă văd silit să mă opresc pe un moment aici, pentru a mă ocupa puțin de domnul preot Macaveiu. Nu-mi place a intra cu nimeni în discuții polemice, însă astădată mă văd silit să fac aceasta, îndemnat de iubirea de adevăr și de dorința de a se face lumină deplină în cauza fondurilor grănicerești.

Ar fi o muncă fără folos și un lucru obositor pentru cititori, dacă aș încerca a intra într-o analiză detaliată a articolelor pe care le-a publicat acest domn și pentru a verifica toate neexactitățile ce le-am aflat. De aceea, mă voi ocupa numai de acele părți care firul roșu al respectivelor articole și care mi se par a fi de importanță mai mare pentru cauza fondurilor din chestiune.

Voi schița acest fir roșu.

Domnul Macaveiu cu ocazia alegerii de membru pentru comitet în reprezentanța comunală, n-a voit să aleagă și împreună cu alți patru credincioși ai săi a înaintat un protest ce l-a publicat și în „Tribuna” (nr. 65). Altădată am spus urmările triste și evidente pentru fonduri, dacă comunele ar fi ascultat sfatul domnului Macaveiu care, după ce a văzut că cu tot protestul domniei-sale, tot s-au făcut alegerile de membri prin toate comunele, își exprima părerea provocând în nr. 67 pe domnul Ioan Ciocan ca să se pună în frunte și cu toți ceilalți să părăsească afacerile administrației fondurilor susținând că numai atunci se vor arăta oameni cu caracter integru (ipsissima verba). Cu alte cuvinte, domnul Macaveiu timbrează în

¹ *Tribuna*, Sibiu, Anul VI, 1889, nr. 117, p. 466.

Fondurile grănicerești din Năsăud

publicitate pe cei ce nu vor face cum sfătuiește domnia-sa de oameni fără caracter integru, adică oameni de inimă. Dar să mergem mai departe.

În nr. 78 provoacă pe domnul Lica să ieie steagul, apoi zice: „Conducătorii (?), întorcându-și fețele s-au făcut asemenea cameleonului..., apoi, acolo, nu va să zică bărbăție, caracter în idei (?) și principii... Azi a fi cu stăpânirea mână bună, mâine schimbându-se actuala situație, a se afla iar la locul potrivit, etc., înseamnă a fi un înșelător politic”. Nu știu dacă înțelege domnul Macaveiu sub acești conducători pe toți membrii care nu au ieșit din comitet, ori numai pe unii. Eu, însă, nu pot înțelege sub acești conducători cărora le sunt adresate aceste generoase epitete, decât pe toți aceia care au aflat de bine a nu părăsi terenul de luptă. Așa cred eu, că trebuie să înțeleagă oricine. Apoi, pe baza aceasta tot omul străin de aceste afaceri grănicerești trebuie să-și formeze nefavorabila părere că toți cei ce n-am consimțit cu formula de protest a domnului Lica și nu au voit a părăsi terenul, sunt cameleoni, sunt oameni fără bărbăție, fără caracter, înșelători politici și dezertori ai cauzelor grănicerești. Va să zică domnul Macaveiu află aceste arme potrivite de a combate pe adversarii domniei sale. Înțelesul acestora se poate tâlmăci cu alte cuvinte în modul următor: cei ce nu veți urma sfatului meu, sunteți fără caracter, cameleoni, înșelători politici sau dacă voiți să nu cădeți în categoria cameleonilor, a oamenilor fără caracter, a oamenilor înșelători, etc., apoi faceți așa cum vă sfătuiesc eu și părăsiți terenul.

Acesta este firul roșu și rezultatul logicii, aceasta este chintesența articolelor domnului Macaveiu, menite de a informa lumea mare.

Apoi tot domnul Macaveiu, după ce combate pe cei de altă părere și vede că nimeni nu-i răspunde pe calea publicității și se plânge în nr. 86 că sunt mulți care îi fac că la toate aceste (adică la scrisorile domniei-sale) ar fi primit îndemnul de la alte persoane, etc. Firește, toate aceste imputări nu i s-au făcut pe calea publicității, ci pe cale privată, poate la un pahar de vin sau pe stradă.

Dar să analizăm puțin lucrul mai de-aproape, să vedem de unde și până unde și pe care parte se află necuviința. Eu cred că toți vor fi în deplin în acord și vor recunoaște împreună cu mine, că în adevăr este lucru necuviincios când cineva își dă aerul ca și când ar fi luat în arendă grănicerismul și ca și când numai singur ar avea curajul și independența sau prilejul de a apăra interesele grănicerești.

Poate aș mai putea afla necuviințe de acestea, dar să le lăsăm. Cred că în urmă se va uni și domnul Macaveiu, pentru a recunoaște și altora dreptul de a fi grăniceri și dreptul de a avea convingerile altora și ar fi bine să învețe a recunoaște că prin timbrarea de cameleoni, etc., nu este potrivit modul de a manifesta stima față cu alții și respectul față cu convingerile altora.

Dacă domnul Macaveiu a pășit întru apărarea fondurilor pe această cale condus numai de interesul fondurilor și nu de alte interese sau preocupări, atunci nu cu arme de aceste se pot promova atât cauzele noastre, cât și buna înțelegere. Domnul Macaveiu se vede a fi condus de părerea răătăcită, că acei bărbați care din nefericire, sunt salarizați din fonduri, prin urmare sunt legați prin vitregul prezent de existența fondurilor și de prosperarea lor, nu

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

ar avea convingerile lor (v. 78) și pun principiile și drepturile grănicerești mai prejos de interesele lor. Dar de unde scoți și deduci dumneata această suspiciune sau presupunere? Nu cumva de acolo căci nu ți-am făcut plăcerea să asculte de sfatul dumnitale și să părăsească terenul, să se facă adevărați dezertori?

Că profesori și învățători salarizați din fonduri au interes mai mare poate și decât domnul Macaveiu de fonduri și de prosperitatea lor, este lucru foarte firesc. Dar eu gândesc că aceasta nimeni pe fața pământului nu le-o poate lua în nume de rău sau de păcat, ci doară da virtute.

Ei sunt în prima linie datori să se intereseze de prosperitatea institutelor de creștere, prin urmare au și datoria să se îngrijească ca să prospere și fondurile, căci fără fonduri nu pot trăi nici institutele. Și dacă nu ar face aceasta, atunci chiar domnul Macaveiu ar avea dreptul ca oricine a le imputa. Bine ar fi când referințele noastre ar fi de așa natură că dăscălimea să nu aibă trebuință de a se interesa de afacerile fondurilor, să nu fie deodată și patroni și patronați, că să se îngrijească numai de școală. Însă, ce să faci, dacă referințele sunt de așa.

Apoi, fost-au și timpuri când n-au fost dascăli la administrație. Știm, noi, cei bătrâni cum au mers lucrurile atunci. Ostenească-se și domnul Macaveiu până la fonduri, studieze actele trecutului și va vedea că n-a fost mai bună administrația atunci.

Sau doară are și domnul Macaveiu teamă ca alți mulți nesocotiți care se tem, că ajungând profesori, în administrație își vor face numai salarii mai grase de cum prescrie legea și vor mânca fondurile. Dar va fi știind că salariile profesorilor sunt departe de minimul prescris prin lege¹!

Am văzut că membrii aleși de către comunele politice care au participat la adunarea din 6 aprilie, toți au fost grăniceri și toți și-au exprimat nemulțumirea față de statutul impus, toți au protestat contra acestuia, pentru că prin dânsul se face nedreptate grănicerilor. Deosebirea a fost că 11 membri au aflat de bine a părăsi terenul, iar ceilalți 2 au rămas (5 inși au fost absenți).

Onorata redacție crede că prin aceasta s-a făcut mare ruptură între membri și, veche foarte mare deosebire în fond între principiile conducătoare. Nu știu care ar fi această ruptură și care sunt aceste deosebiri, eu însă, cum am zis mai sus, nu le aflu. Aflu, ca principiu, în esență manifestul de nemulțumire față cu noul statut și prin urmare față cu situația creată care s-a exprimat de către toți și despre care s-a luat act la protocol. Prin urmare, nimeni nu poate afirma că membrii aleși de comune nu și-au făcut datoria, nu ca reprezentanți ai comunelor politice, dar ca grăniceri.

În împrejurarea că unii au părăsit terenul au ieșit din comitet, nu aflu lucru esențial. Cu atât mai vârtos nu pentru că eu nu aflu această formula adevărată de a protesta și a apăra interesele grănicerești. Aceste interese trebuie apărate sub altă formă, despre care mai la vale.

Acum nu poate ști nimeni pozitiv, care au făcut mai bine cei ce au părăsit terenul sau cei ce au rămas, pentru că tainele viitorului nimeni nu poate străbate. Eu însă am ținut și țin și acum că după împrejurările de față, rău au făcut acei domni care au părăsit terenul de luptă și,

¹ *Ibidem*, nr. 118, p. 470.

Fondurile grănicerești din Năsăud

prin aceasta, au lipsit administrația de puterile și de luminile lor, de care niciodată nu s-a simțit mai multă trebuință acum.

Am auzit pe unii susținând părerea adusă de motivul că nepărăsind terenul s-ar considera că se recunoaște statutul. Eu, însă, aflu acest motiv de neîntemeiat, cu atât mai vărtos, căci în declarații s-au dat expresii destul de evidente. Eu cred că îndată ce s-a zis la protocol că statutul nu ne mulțumește, că se face nedreptate grănicerilor, că le calcă în picioare drepturile lor, s-a rezervat dreptul ca mai târziu să-l modifice și, prin acesta, totodată s-a constatat că nu-l aprobăm, însă ne supunem lui pentru că e lege sancționată. Prin împrejurarea că particip la administrare, nu este exclusă combaterea nedreptăților ce se fac, nu s-au legat mâinile, ca pe toate căile legale să se încerce a se revendica relele cauzate prin dânsul și să lucreze ca grăniceri, să-și realizeze intențiile lor. Un exemplu.

Cam analog cum a pășit guvernul cu noi, a pășit și față cu universitatea săsească. După cât sunt eu informat, universitatea săsească întregă a protestat contra nedreptăților ce i se fac și acest protest îl reînnoiește mereu, dar terenul nu l-a părăsit, ci lucră mai departe întru prosperarea intereselor săsești.

Apoi, totdeauna când se face un lucru este bine a se chibzui bine toate împrejurările și a se reflecta la urmări și numai în urma acestora a se hotărî o programă și pentru viitor.

Să se admită că repășeam toți membrii aleși de comune. În acest caz rămâneam numai cei denumiți, care de astă dată au fost toți români afară de doi inși. Ce s-ar fi întâmplat? Era ușor de prevăzut ce s-ar fi întâmplat. Aceștia s-ar fi constituit pe baza noului statut, care nu prescrie câți membri au să fie de față la o ședință, s-ar fi ales comisii, ar fi primit întreaga administrare în seamă. Apoi urmările acestei constituirii și administrării nu se pot prevedea, dar se pot combina ușor. Însă, aceste cred că nu le-a voit nici un membru și nici un român și, eu cred, că și cei ce au apucat a se hotărî să părăsească adunarea, în inima lor au aprobat ca ceilalți să rămână, prin urmare, ruptură nu este.

Am zis că, după părerea mea, cei ce au ieșit au făcut bine, dar așa le-a fost convingerea și aceasta le-o respect. Viitorul ne va spune care au făcut mai bine. Eu sunt încredințat că și cei ce au rămas au făcut-o cu gândul curat, că așa e mai bine și că așa reclamă interesele grănicerești, ca și cei ce au ieșit.

Toate aceste, însă, sunt fapte împlinite.

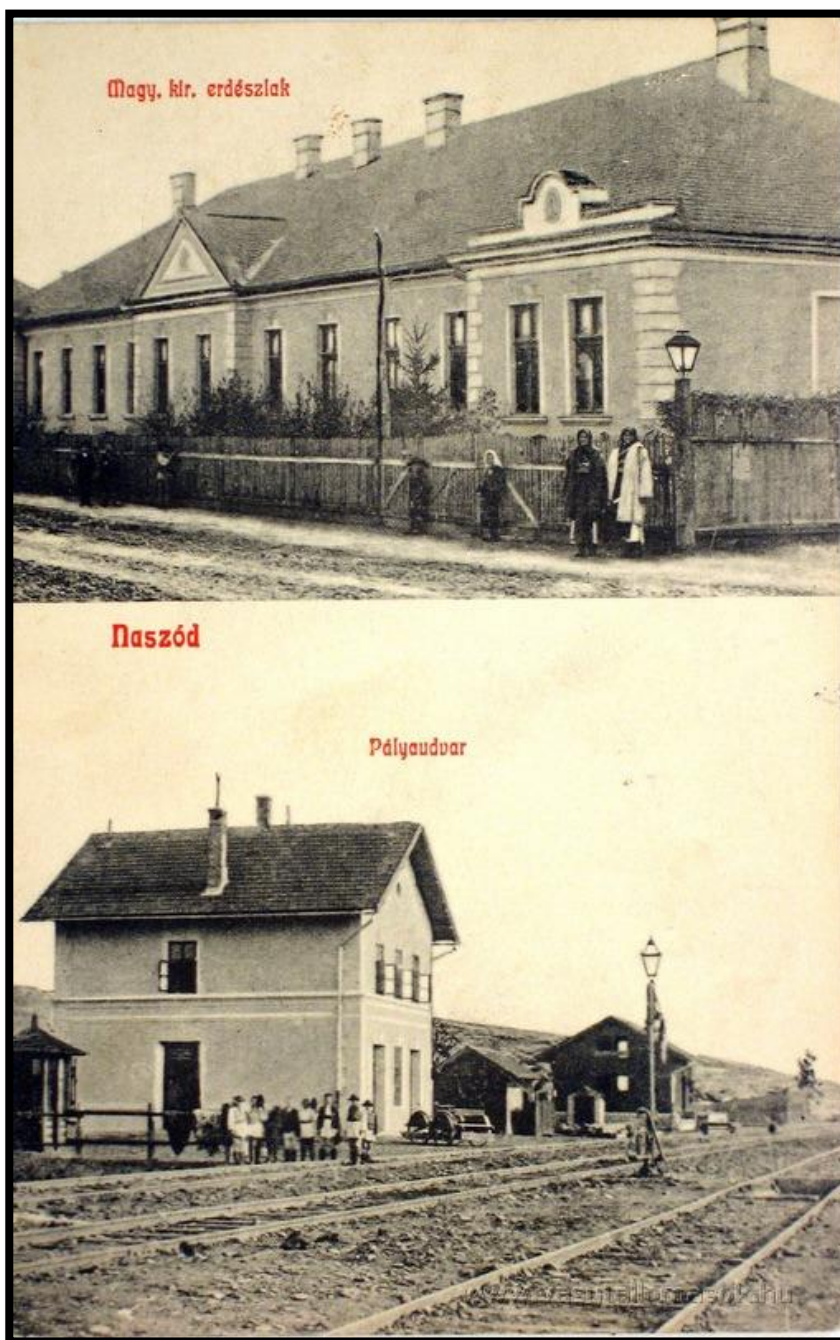
Ajungând până aici, nu este iertat a sta pe loc și a pune mâinile în sân, ci trebuie să ne punem întrebarea: ce e de făcut acum?

Fără îndoială că nu e bine toate cele ce avem de gând să facem să le legăm de clopotul cel mare, însă, deoarece s-a început discuția pe calea publicității, fiindcă s-au scris chiar în coloanele „Tribunei”, „că totul ar fi pierdut”, care părere ar fi menită a ne aduce numai în confuzie, de aceea cred eu că este bine a continua discuția și asupra celor ce sunt de făcut de aici înainte. Trebuie să se discute aceasta cu atât mai vărtos pentru că oameni care și acum par a fi de credința că numai prin o repășire solidară s-ar fi putut mântui și care pun pe acea repășire o importanță cu mult mai mare decât o merită.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Este bine că s-a protestat de către toți, dar să ne punem întrebarea, ce rezultate practice sau chiar și numai morale s-au câștigat? S-a câștigat atâta că s-a luat declarație la protocol și alta nimic. Dar dacă repășeam cu toții, cine știe cum s-ar fi luat și la protocol. Să ne mulțumim însă cu atâta? Cred că la nici un caz nu¹.

(va urma)

¹ *Ibidem*, nr. 120, p. 478.

Educația colegială

- I -

MAXIM POP

Omul îndată cu începutul existenței sale are toate facultățile, câte le are și atunci, când se afla în culmea perfecțiunii sale, numai, firește, că acelea nu sunt dezvoltate, ci sunt mai ca niște sâmburi ce au prins rădăcina în pământ, însă nu s-au ivit încă afară. Udă acum pământul și vor căpăta putere, se vor întări și-și vor face loc printre firimiturile de pământ și se vor înălța peste suprafața lui. Udă numai o parte, iar una o lasă neudată și vei vedea că numai sâmburii sau grăunțele udate vor ieși afară și se vor întări, pe când ceilalți sau nu vor răsări deloc sau și deși vor scoate capul din lipsa umezelii se vor usca, iar cei udați, crescând, le vor astupa și locul unde au fost, cât nici nu se va mai cunoaște.

Chiar așa e și cu facultățile anului. Dacă se pun acelea în activitate într-o formă, ele încă se dezvoltă într-o formă și de asemenea, iar din contră dezvoltarea va fi unilaterală. Să aducem un exemplu. Pruncul păcurarului jucându-se în țărână face staul, bagă oi în el, cel al plugarului are boi și plug, ară țărâna, etc. Și de unde vine aceasta? Nu de aiurea, decât de acolo, că privind adeseori aceasta, plugul ară, acela tătâne-si, prin influența ce o exercită acelea asupra-le, facultățile li se pun în activitate și repetându-se aceasta de multe ori, în urmă răsare acel fenomen cel numim aplecare. Toate acestea rezultă numai din punerea în activitate, se întâmplă prin mijlocirea organelor asupra cărora influențează nemijlocita împrejurare în care se află băiatul. De unde urmează de sine, că nici prin imitare, nici prin transformare din imperfect în ceva mai perfect nu se produce nicicând vreo facultate prin nici un mijloc. „Ce nu este în prima sa origine omenesc, ce nu este în cea dintâi încolțire spirituală, ce nu este în cele dintâi mișcări morale, aceea nu va mai fi niciodată, oricât se va înălța, oricât de tare se va dezvolta. Precum în adevăr nu se pot naște din rău cândva bine, așa nu se poate produce din aceea ce în sine e animalic, ceva omenesc; din aceea ce e în sine simțual, ceva sufletesc; din ce e necurat în sine, ceva spiritual” (Pestalozzi, F.B., pag. 142). Acesta e principiul suprem, din care au să porceadă regulii creșterii sau educației adevărate; de unde urmează că nu are a se ocupa cu producerea sau crearea de facultăți, ci numai cu dezvoltarea lor punându-le în activitate și dându-le direcția cuvenită.

MAXIM POP

Educația privește natura omenească ca un tot organic, pentru aceea totdeauna ia în considerare atât dezvoltarea facultăților singuratică, cât și a tuturor laolaltă și așa-și îndrepta lucrarea sa. Precum nu poate dânsa produce nimic, ce nu e sădit în natura omenească de creatorul ei, chiar așa de greu poate ea stăpâni ceva aplecare rea, născută prin dezvoltarea greșită a facultăților și înrădăcinată prin necurmata repetare. Ba, încă, e chiar cu neputință, mai ales când ar voi să o ștergă prin o singură oprire ca prin o ștergere de pană. Pentru aceea ea nu va păși niciodată negativ, ci pozitiv, adică voind a stârpi ceva aplecare rea va pune facultățile în activitate spre contrariul ei, ca ocupate fiind cu acesta din urmă să adoarmă cea dintâi. Natura omenească e elastică și de aceea nu suferă a se restrânge de-a dreptul. Oprește copilul apa că tot acolo ca scăpa; dă-l însă spre foc fără voia lui, că se bagă frica în el și fuge ca de lucrul rău. Așadar, educația adevărată, voind a înlătura debilitatea, se va nevoi să înmulțească puterile ce există, miar ca să scape de rătăcire va nutri sâmburele adevărului și în contra simțialității va întări spiritul.

Însuși Mântuitorul, educatorul cel mai mare a genului omenesc, ne-a arătat că educația adevărată trebuie să fie bazată pe însușirile naturii omenești, deci, precum religia fondată de el e întocmită așa cât să poată cuprinde pe toți oamenii de orice stare și condiție: chiar și educația trebuie să fie acomodată după indigențele fiecăruia și a tuturor în general.

De aceea, educatorul bun va privi pe elevii săi de fii proprii și se va nevoi a-i ajuta fiecăruia întru aceea ce are lipsă, întru atâta încât are lipsă și în modrul acela în care poate să-i folosească. Unde lipsește mama, acolo trebuie s-o suplinească învățătorul.

Educarea, mai încolo, având înaintea ochilor natura omenească nu va întrebuița niciodată de acele motive externe care nu ies din natura puterilor omenești și care nu pot avea ceva influență asupra dezvoltării. Ea se va feri de orice amestecare a motivelor; deci voind a stârni simțul de onoare, nu va aplica sau amesteca și motive care se referă la rușine, nici se va încerca a băga în elev o emulare cu alții decât cu sine însuși; prin asta din urmă să stârnește activitatea, pe când cea dintâi poate chiar să strice; așa educatorul va avea mare bucurie când elevul emulând cu sine însuși va striga cu fața sirena și voioasă, cum striga odinioară elevul grec *έμαθα!* (Am aflat!).

Permițând acest principiu general din care cele următoare vor fi ca niște corolare, să trecem la împărțirea educației. Educația e „neîmpărțită” sau „împărțită”. Asta din urmă are loc în familie și în așa numitele alumnate sau pensionate, iar cea dintâi când e împărțită între școală și casă, când adică copilul un timp prescris se află în școală, iar celălalt pe acasă, fie casa părintească, fie institut de creștere de orice numire: convict, seminar, colegiu. De unde când e vorba de educația colegială, înțelegem aceea ce se dă pruncului când e în colegiu sau institut, iar nu și cea din școală, cum e aceasta în alumnatele proprii unde toată educația e concentrată în mâna unui diriginte, unde învățătorul e și educatorul, unde în urmă dirigintele stă în acea relație cu ceilalți învățători și cu elevi, în care stă un tată de familie față cu familiarii săi. Atari institute la noi nu se află deloc; de unde nici nu poate fi vorba decât de acelea unde educația se împarte între institut ca atare și între școală.

De câte ori e vorba de a înființa ceva, totdeauna se naște întrebarea: de lipsă e lucrul înființând ori nu? Și decăzu de lipsă, care sunt foloasele ce le aduc acelea? Când și în ce

Educația colegială - I

împrejurări ar aduce folos în înțelesul deplin al cuvântului? De răspunsul la întrebarea dintâi mă dispensează proiectarea celor trei colegii ori convicte și anume: cel din Năsăud a cărui deschidere demult o aștepta mulți, deoarece acolo nu au lipsit mijloacele bănești, lucrul de căpetenie la orice întreprindere; al doilea, cel al tractului Făgăraș, al treilea, cel din Blaj, - dacă e în adevăr ce se vorbește că din capitalul dezdăunării pentru zecime din care se împărțea oarecând pâine școlarilor săraci, din interesele capitalizate de atâția ani de când a încetat împărțirea pâinii până în prezent și din ofertele mărinimoase a unor demnitari bisericești se va ridica cât de curând un colegiu grandios în toată privința, fie sub nume de colegiu, convict, seminar ori altcum.

Rămâne să atingem ceva despre folosul ce l-ar aduce atari colegii.

Știința fără cultură din afară e încă și în lumea de azi nu mult ajunge. Experiența ne învață despre aceasta destul de bine. Omul fără cultura estetică pe lângă toată știința nu-și afla nicăieri îndestulare, iar față cu alții pare că nici nu se lovește în vreo societate de oameni; el e ca un rug, din care oricum te vei întoarce nu poți să iei o roză fără ca să te inspire. Un atare vine înapoi, apoi nesuferit și locul acomodat pentru el în cazul cel mai bun e singura bibliotecă sa, iar nicidecât societatea, unde cultura din afară joacă rol însemnat. Mai încolo, știința fără tăria de caracter e veninul cel mai tare, șarpele cel mai vicelan a cărui mușcare e greu de înconjurat și rănilor urmate din ea greu de vindecat. Când un om amărât își schimbă caracterul ca [și] cameleonul culoarea: e numai un lucru nebăgat în seamă, iar când un om cu știință umple în debilitatea sa de caracter se lasă a se seduce, ba se demite până a-și vinde interesele naționale, atunci națiunea, ce a produs atari fii perfizi, trebuie să plângă adeseori ora în care i-a produs și să simtă durerea ce i-au cauzat-o proprii fii. Și ambele, și cultura și tăria de caracter se năzuiește a le câștiga și apropii creșterea colegială acelora ce au parte de dânsa.

Ca să vorbim acum de noi înșine: cine nu știe, cum se poate crește tinerimea prin casele părintești? Cine nu știe, câte talente strălucite se îngroapă de vii, câte rămurele tinere care ar putea fi odată luceferi străluciți ai națiunii și patriei, se înădușesc și se astupă cu totul înainte de ce s-ar fi cunoscut, ce putea să se facă din ele? Cine n-a văzut în poporul nostru case și de acelea, unde copiii trebuie să se facă răi? Căci inima fragedă nu poate să nu bea din răutate, până ce în urmă ține de bravura aceea ce noi ne îndătinăm a boteza cu numele de viciu, crimă și fărădelege. „Căci”, zice oarecine, „ce va învăța altceva copilul unui om care e datat a blestema și a vorbi vorbe de rușine, decât a blestema și a vorbi vorbe de rușine?” (Cf. Rauner Gesh. der Paeda g. T.1, p. 143).

Dar, abstrăgând și de la aceea, vedem numai ce se întâmplă cu copiii din părinți buni, crescuți bine pe cât numai se poate aștepta de la dânșii, după ce ies din casa părintească. Atari copii se trimit la școală în depărtare și ce caută ei acolo? Doar o familie nobilă, unde se poate învăța ceva să se poleieze, să-și însușească niște maniere fine și plăcute? Nu, căci sărăcia dicta din contra. Așa se întâmplă de inima cea bună vine între spini și pălămide, care-i înădușesc însușirile cele bune, dând loc și înaintând cele rele, ce pășesc în locul acelora; așa se întâmplă cu multe inimi fragede care, din cauza sărăciei, devin victima corupției și apun înainte de timp.

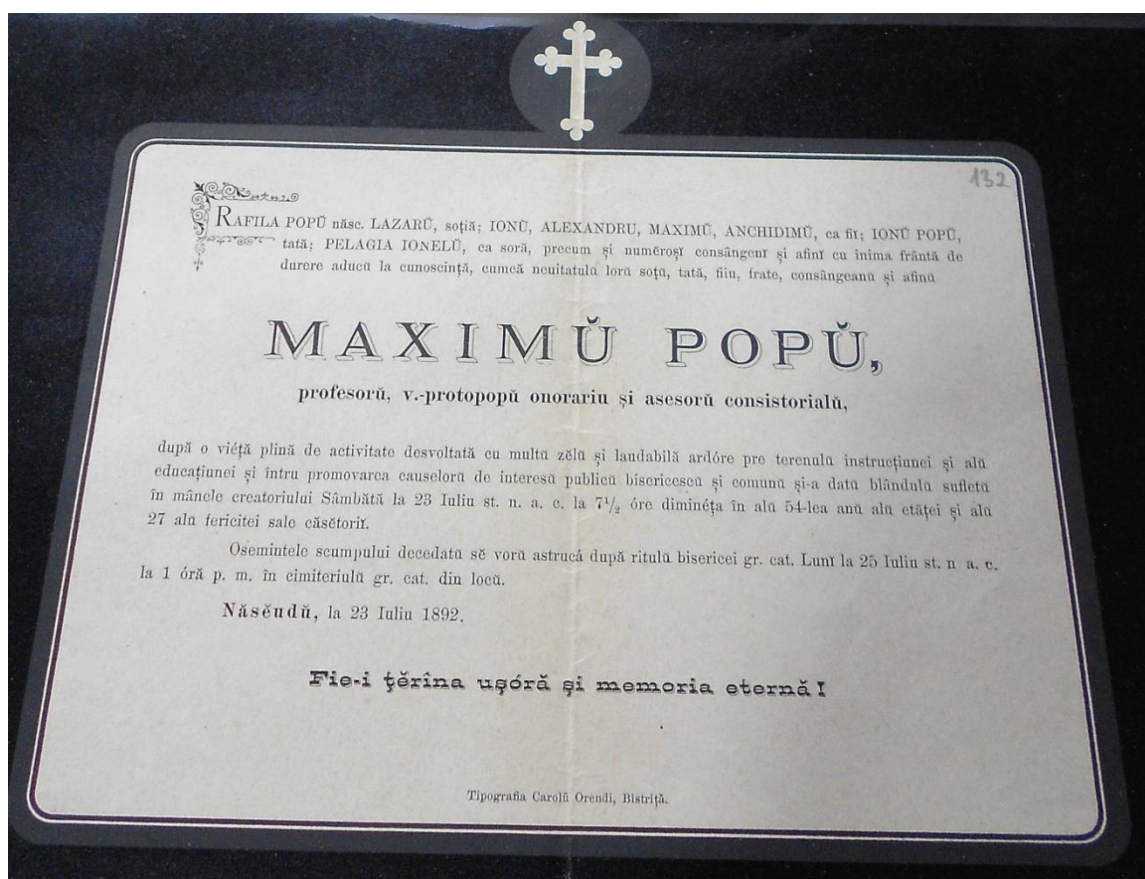
MAXIM POP

Susțin dară: că de iar un institut merit pentru creștere, unde să devină atari copii buni, pe fundamentul pus în casa părintească, mare, mic, cum a fost, sub conducerea înțeleaptă a unor crescători ar fi edificat mai încolo și în urmă s-ar fi ales din ei aceia ce s-ar fi putut numai dori, iar nu s-ar fi dat pradă pieirii. Ba cred și aceea că și copii cu creștere mai rea – se înțelege de [la] sine nu de tot stricați – viind în o societate, cum ar fi un colegiu bine organizat, pe încet s-ar curăța de penele cele rele, și ceea ce a neglijat mama, ar suplini educatorul bun.

Viața colegială, însă, peste tot privită poate fi pe cât de folositoare, pe cât și de stricăcioasă, îndată ce colegiul nu va fi bine organizat și nu va fi direcția educației binemeritată și, mai ales, dacă aceea nu va fi bazată pe natura elevilor și pătrunsă de spiritul umanității.

Să încercăm dară: care ar fi recerințele educației colegiale ca aceea să corespundă scopului său¹?

(va urma)

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, Fond Liceul „George Coșbuc”, Dosarul de personal al profesorului Maxim Pop, fila 132 (facsimil)

¹ *Sionul Românesc*, Viena, Anul I, 1865, nr. 2, pp. 19-20.

APELE MINERALE

ale Sângeorgiului-român din nobilul District al
Năsăudului (astăzi Comitatul Bistrița-Năsăud)
în nord-estul Transilvaniei

DR. LEO MUREȘAN

Mestecăturile eroice ale apei minerale din Sângeorgiul român

I. Sare culinară (Clornatriu)

Sare culinară, sare de sărat mâncările (Clornatriu) conțin izvoarele din Sângeorgiu la 10.000 de părți de apă 24,87 procente. Sarea aceasta dă apelor un gust plăcut și îndeamnă pe fiecare la băutura lor. E o apă nesățioasă și are, gustându-se o dată, însușirea de a uita de toate apele minerale băute mai înainte. Mă încumet a zice că e adevărat izvor al Letei din mitologie.

		12,5° C.		13° C.				
In 10.000 părți de apă		Nr.	1	3	Chlor.	Natrium	24,87%	26,947
Acid carbonic	liber	20,823	24,390		Jod-Natrium		3,333	2,840
	semiliber	17,819	--			Argil acid phosphorat		0,040
Acid carbonat	Natron	34,570	32,303		Lithium	urme chiare se dovedesc	0,171	1,289
	Calcium (Vară)	18,219	18,489		Brom	urme chiare se dovedesc	--	--
	duplu de	Magnesia	5,219	5,310		Substanță organică, urme chiare se dovedesc	--	--
	Oxydul fer	0,154	0,142		Suma	cu acid carbonic	125,796	112,133
Acid-silicic		0,540	0,512			numai părți solide	87,154	87,732

Pentru orientarea publicului! Pe fundul sticlelor Hebe se formeză un sediment, carele dacă se scutură sticla se desface în o mulțime de părțiele, cari se redică în sus dându un prospectu ca și când ar fi nesce gozuri. Insc acestu sedimentu nu e mică altceva, decât o dovadă despre bunătatea apei, adică o combinațiune chimică din ambele acide carbonice, (liber și semiliber) și cu alte diferite elemente solide ce se află în apă. Turnându această apă în unu păharu, gozarile aparente dispar.

Primele izvóre minerale de Natronu din Europa.

Chimistulu Fr. Folberth scrie: „Dacă considerăm raportulu ambelor izvóre față de cantitatea elementorlor lor solide, vedem cumcă apele izvórelor aceste din St. Georgiulu-român, întrec pe tóte apele ce se înșiră la acestu loc: Rohitsch, Vichy, Gr-ville, Billin, Josefsquelle, Roisdorf, Selters, Gleichberg, Fachingen, Emskränchen, Salzbrunn.

Băile din St. Georgiulu-român trebuie să se recunoscă și să se numere, pe basa conținutulu lor atât de avutu, între cele mai vestite și mai escelente izvóre de natronu.”

Efectele vindecátore ale acestei ape.

Dr. Sigmund de Illanor, vestitul profesor de medicină, emiritu, dela Universitatea din Viena scrie următoarele: „Apele minerale dela Sângeorgiu, fórt avute în Natron-acid-carbonat și Chlor-Natrium, se folosesc de cură principală. Cu deosebire sunt vestite, pentru morburile urmátore: a febrorlor inveterite, a infarctelor de ficatu și de splină, a slăbirei aparatulu de digestiune, a funcțiunilor intestinelor, a Hämorrhoidelor, a Anomalielor în menstruale, a Biennorhócelor urinare și a catarrhelor cronice de plămâni și de uteru, a petrificarior în beșică și renichi, a scrofulelor, a totu soiulu de debilitări nervóse, a hypochondriei și a hysteriei.”

Depositulu principalu la arendașulu: LAZAR SAJOVICS, Bistrița, Transilvania.

Tipografia C. Orendi, Bistrița.

DR. LEO MUREȘAN

Practic, stă lucrul așa, că cine folosește apa Sângeorgiului român, uită de toate necazurile, de toate suferințele și de toate morburile petrecute. Pacientul află sănătate. Stă negru pe alb, e „Gleichenberg¹” pentru Transilvania. Cine e român are în Sângeorgiul român și nu în Gleichenberg de căutat.

Pentru desconsiderarea apelor noastre minerale eu mă necăjesc că și profesorul Arpad Bokai din Pesta în dizertația sa ținută (1892) la congresul balneologic al țărilor de sub coroana Sfântului Ștefan, unde și apa Sângeorgiului român a fost așa de bine ascunsă încât nici nu s-a văzut.

Dizertația lui a fost pusă sub tipar și toți medicii din Ungaria au căpătat-o gratuit. Bokai se plânge că importul apelor minerale din străinătate scoate mulți bani din Ungaria cu toate că țările ungurești sunt dotate de la natură cu comorile acestea binecuvântate. Apoi compară toate apele străine cu apele Ungariei și află că din Giesshübel au sosit anterți în Ungaria 800 mii de sticle, din Krondorf 300 mii, din Sellers 500 mii, din Rohitsch au sosit numai în Budapesta 50 mii. El se supără și zice că oricare apă minerală din străinătate se poate suplini prin apele Ungariei. Află că izvoarele din Borsec, Nemet Kerestur, Tarcsa, Moha sunt întru toate de aceeași pănură cu Giesshübel și Krondorf. Apoi seamănă apa din Bartfeld cu a Gleichenbergului.

Din această mică excursie mă întorc ca să descriu morburile ce se pot vindeca cu Clornatriu. El se întrebuițează spre a micșora organele umflate, spre exemplu, ficat, splină și gușă (Kropf) limfatică. Sarea culinară în cantitate mică luată, face apetit și împintenă stomacul spre o activitate mai energică, când e legată de acid carbonic când o nimerești în izvoare minerale, cum se află în Sângeorgiul român, Gleichenberg și Sellers, care conțin și bicarbonat sodat în mari cantități.

**APA MINERALĂ
NATURALĂ**

Apă carbogazoasă, bicarbonată,
fino ferasă, clorură sodică, din ste-
rea balneară SANGIORZ Jud. Năsăud.

Mineralizație totală	9,217 gr.
Bicarbonat sodiu	3,626 gr.
Bicarbonat calciu	1,831 gr.
Bicarbonat magneziu	0,597 gr.
Bicarbonat mangan	0,044 gr.
Bicarbonat fier	0,027 gr.
Bicarbonat litiu	0,009 gr.
Clorură sodiu	2,955 gr.
Clorură potasiu	0,184 gr.
Dioxid carbon liber	1,128 gr.
Temperatura naturală	12,5 grade C.

Apă dietetică de masă, indicată în
special la hepatică și digestivă.
Indicațiuni de cură medicală: Gastrite
hiperacide, hiperclorhidrii simple, ulcere
gastroduodenale în starea fazelor acute,
colite și dispepsii intestinale, constipații
obștuite. Boli ale ficatului, congestii,
scleroze, precirroză, ictere atarele, he-
patite, colecistite, litiază biliară. Cură de
diureză în afecțiuni ale căilor urinare.
Boli de nutriție, diabet, obezitate, urica-
mie, stări artritice și stări alergice.

Sticlele se păstrează colorate la loc
răcoros și vor fi bine astupate la internare,
dacă întrebuițarea lor se prelungă.

CENTROCOM-ALIMENT

¹ Gleichenberg, oraș balnear, este situat la aproximativ 42 km sud-est de Graz (Austria).

Apele minerale ale Sângeorgiului român ...

II. Bicarbonatul sodat

Apele izvoarelor minerale din Sângeorgiul român reprezintă în 10.000 de părți de apă 34,56 procente bicarbonat sodat s-a arătat contra influenței foarte folositor și, cu deosebire, după influență, în convalescență, dezlipește tusea rămasă și împiedică ofica sau boala uscată.

Lauda apelor minerale, din orice punct de vedere, e legată de substanțele fixe sau tari care după fierberea apelor rămân ca sare pe fundul vasului. Despărțirea lor se întâmplă prin analiza chimică. Nu cred să existe un bun pe lume care să zică că trei litri de apă minerală fac numai un litru. Dar că toți oamenii vor zice că un litru de apă poate reprezenta trei litri, o cred, dacă el conține de trei ori mai multe substanțe fixe ca litrele amintite.

Din punct de vedere sanitar, lucrul principal e ca apa să se resoarbă și să treacă în sânge cât mai iute și să nu steie baltă în stomac. În cazul acesta pacientul are o sticlă, ci nu trei sticle de băut.

După analiza lui Folbert, apa Sângeorgiului român conține în 10.000 părți 70,86 procente materii fixe, Rohitsch are numai 57,539 procente, Vichy (Grande-Ville) care numai prin analiza chimică a ingredientelor fixe s-a ridicat, precum am amintit, la credeul băilor, are 50,627 procente substanțe tari. Apa din Belin stă cu 45,598, Előpatakul (Vâlcele) nostru cu 36,690, Tușnad cu 36,100, apoi Borsecul din Transilvania conține 31,670 substanțe fixe.

Bine zice Alexi în cărticica sa că numai medicilor care au studiat apa Sângeorgiului român, le compete a judeca că ce folos aduc morboșilor sărurile diferite din acea apă minerală.

„H E B E“

<p>Az oláhszentgyörgyi „Hebe“ ásványvizet 1912 évi január hó 1-től a „Hebe“ részvény-társaság Beszterczen kezeli.</p> <p>Megrendelések a „Hebe“ részvény - társaság kezelésénél Oláhszentgyörgyön (telefonszám 3) vagy Beszterczen (telefonszám 10) eszközölhetők.</p>	<p>apa minerală din comuna Sângeorzul-român cu 1 Ianuarie 1912 se administrează de societatea acționară „H e b e“ în Bistrișă.</p> <p>Comandele sunt a se face la administrația societății „H e b e“ în Sângeorzul-român (Nr. telefonului 3) sau în Bistrișă (Nr. telefonului 10).</p>	<p>Das Mineralwasser „Hebe“ aus Oláhszentgyörgy wird mit 1. Januar 1912 von der Aktiengesellschaft „Hebe“ in Bistritz verwaltet.</p> <p>Bestellungen sind bei der Verwaltung der Aktiengesellschaft „Hebe“ in Oláhszentgyörgy (Telephon-Nr. 3) oder in Bistritz (Telephon-Nr. 10) zu machen.</p>
--	--	--

Masa și natura substanțelor fixe ridică valoarea unei ape, ea arată cu degetul care morburi se pot cura radical, care morburi se pot îmblânzi și care au loc în terapia ei.

Noi, la Sângeorgiul român ne ținem cu mâini și cu picioare de „Natron” și de sărurile lui. Substanțele pământestești nu se iau în considerație pentru că valoarea lor e dublă,

DR. LEO MUREȘAN

aici și în alte locuri, unde se laudă cu ele. Din ele voi descrie numai acelea care se solvesc în sarea culinară a apelor Sângeorgiului român.

Că Sângeorgiul român ocupă rândul întâi între apele sodate sau natronate ale Europei, stă mai pe sus de toată îndoiala.

Apele acestea se numesc: ape topitoare sau solvitoare.

Să examinăm un corp animalic, un corp omenesc. În ambele corpuri vom afla săruri care se află în izvoarele Sângeorgiului român, vom afla săruri eroice. Iată, clornatronul (sarea culinară) ce se pune, instinctiv, în fiecare mâncare. Vom afla în fluiditățile și în țesuturile organismului omenesc acid carbonic împreună cu natron, împreună cu kaliu, etc. Toate acestea le primește omul cu mâncăruri, cu băuturi din lumea din afară. În urmă omul năpârlește continuu și scoate ce-i vechi din el. scoate din corpul său, pe lângă alte substanțe, săruri prin ud, lacrimi, piele, etc. și îi dă corpului iarăși

săruri proaspete. Acesta e procesul năpârlirii (Stoffwechsel¹). Și în procesul acesta, desigur, că sărurile acestea joacă un rol eminent.

Apa Sângeorgiului român dă săruri și, totodată, neutralizează săruri superflue, topindu-le și strecurându-le repede din corp.

Sărurile de natron sunt prietenoase organismului omenesc și el le poate multă vreme suporta fără a-i cauza pagubă.

Sărurile natronate din apa minerală a Sângeorgiului român topesc pietrele din bășică (bilă, fiere), dacă sunt de natură puhavă, nisipul din rărunchi (rinichi) ajuns în beșica udului (vezica urinară) stă pe loc și crește precum am mai amintit ca bolovan sau petroniu și pe acesta îl topește. Topește în gălbinare pietrele care astupă canalul beșicii de fiere, ce duce în intestine. Face sfară (larmă) în țara corpului scrofulos, vindecă atacuri nervoase precum e frusul copiilor, zgârciule (spasme, mătrici) muierilor însărcinate, a celor isterice; îmblânzește jigăritul acru al stomacului, înlătură mult, puțin putoarea din gură, din nas, dacă apa se ghergâie, dacă ea se soarbe pe nările nasului și cu ea se spală gura de repetate ori la zi.

¹ Se referă la totalitatea chimice procesele din organismele vii.

Apele minerale ale Sângeorgiului român ...

III. Clorkaliu

Clorkaliu se află în apa minerală a Sângeorgiului român în 10.000 de părți de 3.35 procente.

Medicamentul acesta a fost odată mult lăudat, mult hulit și acum medicii iar încep a-i ține parte. Clorkaliu astupă mirosul greu din gură, din stomac, astupă duhoarea gingiilor aprinse în scorbut, a mandulelor¹ în difterică² și face ca om cu om să poată comunica prin grai.

Odată și bine, am a observa: natriu e blând, e îndelung răbdător, el merge încet și sigur până ce și-a ajuns scopul dorit de medic.

Metalul kaliu e mai fără obraz, e un lingău și ruinează repede tot ce-i stă în cale și așa mănâncă omenia.

Apele noastre arată numai că el există, arată că stă sub controlul fratelui său blând (natriu) pentru că unde se folosește kaliu, acolo și natriu se folosește.

IV. Var bicarbonat

Var bicarbonat ascund apele minerale ale Sângeorgiului român în 10.000 părți de apă 18,21 părți.

Vorbind de varul bicarbonat am în vedere nu atât oameni dezvoltati, ci copii și fetițe care umblă la școală, care au osuțe subțirele, osuțe fragede și îndoicioase, care tușesc pentru că [ei] cresc și în care plămânii nu se pot așa de repede dezvolta, precum se lungește și lărgeste coșul pieptului.

Mulți medici fac diagnoze false și zdrobesc speranțele părinților și a pruncilor. Mediul întrebat despre rezultatul cercetării zice: copilul e ofticos.

Apa Sângeorgiului e menită ca în ferele cele mari de școală să se întrebuițeze de mulți școlari de diferite naționalități. Aceștia pot să se încartirueze la grănicerii din Sângeorgiu, pot noaptea să doarmă în șură, în șoprul cu fân, cu otavă aromatică și ziua să beie apă și să se scalde în ea. Spaima ofticii se pierde crescând greutatea corpului în mod frapant.

Știut e că oasele trebuie să conțină var ca să se îngroașe și să fie tari, să poată purta greutatea corpului, să se aibă de ce se înțepeni carnea sau mușchii, să steie ca scut contra insultelor de afară și, în urmă, să ascundă organele mobile vitale după ele și în ele, precum sunt: plămânii, creierii, măduva spinării, inima, etc.

Cunoscut e că medicii și-au dat toată truda ca găurile din plămâni ce le cauzează boala uscată, oftica sau tuberculoza, să le cimenteze sau astupe cu var ce pietrifică. Spre scopul acesta s-a inventat instalațiile ce duceau aburi cu var la plămâni. Speranța unui rezultat favorabil însă a fost nimicită. Pacienții nu sufăr fumul de var pe cale directă. El naște tuse

¹ Amigdale.

² Boală contagioasă manifestată prin formarea unor false membrane în gât, pe laringe, pe bronhii, pe conjunctivele ochilor și în nări.

DR. LEO MUREȘAN

și sfârtecă mai tare plămâni.

Pe cale indirectă are medicamentul să treacă în sânge, să facă tuturor țesăturilor corpului omenesc cunoscut că e erou, că organismul morbos are să asculte de el. Și așa, apa Sângeorgiului român trece frumușel din gură în înghițitoare, în esofag și ajunge în stomac. Acesta o dirijează și o împarte, prin sânge, și cavernelor care, încet și cu treabă bună se pietrifică.

Milioane de cazuri cu găuri de plămâni vindecate arată masa de secționat. Toți au avut caverne și au murit în urma altor morhuri.

„Noi nu disperăm până ce avem var bicarbonat în apele noastre minerale care pietrifică cavernele plămânilor”.

Mai că aș lăuda aici șarlatania cu lapte plin de var și cretă a orașelor mari. Laptele acesta folosește mult pruncilor slăbănogi în morburile înșirate.

Eu, odată, cu capul nu mă despart de natură și de influența varului apelor minerale. E drept, organismul omenesc primește numai atâta var bicarbonat decât are lipsă. Restul superfluu se spală cu secrețiile și părăsește corpul.

Varul bicarbonat mai are o însușire foarte bună: el astupă. Cu semnul acesta pruncii cei scrofuloși și rahitici (oase moi) încep a se dezvolta, a se întări. În cazul acesta trec toate nutrețimintele în sânge și clădesc îndesat corpul.

Față cu organismul dezvoltat, varul bicarbonat a Sângeorgiului român e indiferent și omul crescut nu suferă de iregularități intestinale.

V. Magnezie bicarbonată

Magnezie bicarbonată produc apele minerale ale Sângeorgiului român la 10.000 de părți de apă 5,21 este magnezia.

Magnezia, ca putere vindecătoare, are toate însușirile varului descris și numai în cantitate mai mare luată lucră blând asupra trupului mare. Magnezia bicarbonată, în călătoria sa prin tractul digestiv, eliberează acid carbonic și acesta lucră asupra mișcărilor intestinale și produce scaun.

După ce am vorbit până aici despre mestecăturile eroice, aflu de lipsă a mai atinge încă o însușire binefăcătoare a apei Sângeorgiului român și aceasta este că ea scoate don oase, din corpul omenesc argintul viu.

Este, în general, cunoscut că argintul viu în formă de unsoare se folosește contra unor grele morhuri provenite din excese, din desfrâu sexual.

Argintul viu e diferent, el intrând în corp, stă ani întregi în toate țesuturile, în toate organele organismului omenesc. Aici observ că stă mai presus de toată îndoiala că morburile amintite în ciuda prezenței lui totuși devin recidive. Deci, fiind argintul diferent (stricacios)

Apele minerale ale Sângeorgiului român...

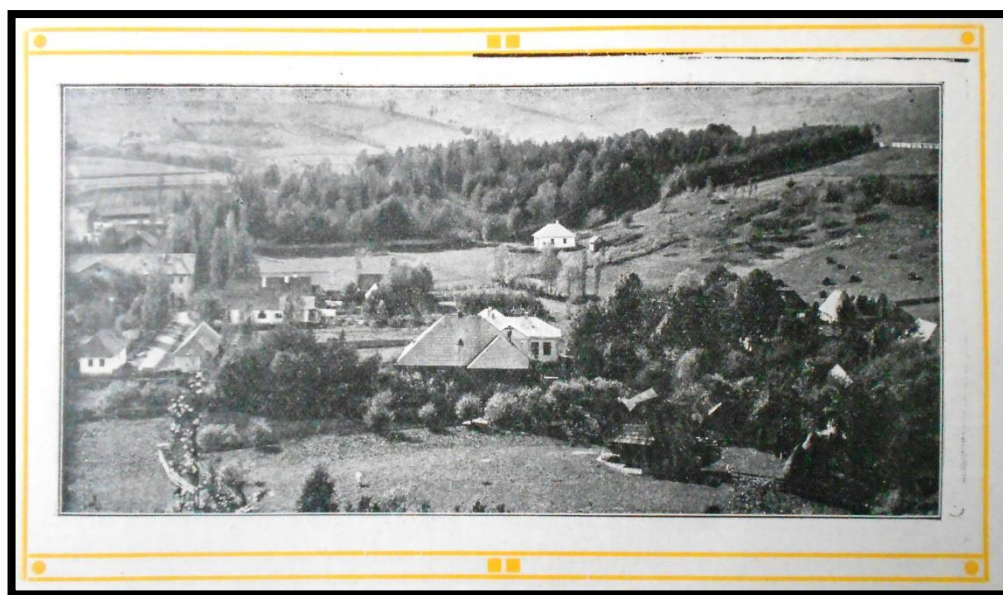
organismului omenesc, el trebuie scos afară, ceea ce se poate face prin folosirea apelor Sângeorgiului român.

După acestea, ca de încheiere, mai adaug că Sângeorgiul român numără 3.000 suflete și e în depărtare de 33 km. de Bistrița (stația cea mai aproape a căii ferate), de Năsăud e în depărtare de 28 km., iar de Rodna de 14 kilometri. Comunicarea cu aceste comune se înlesnește prin drumuri bune. În ce privește scâlzile reci, are patru bazine cu o mulțime de cabine de scâlzi. Pentru băile calde are un edificiu cu 32 cabine. Aici se află și un salon de așteptare. În urmă are și un hotel mare pentru oaspeți. Așa ne spune sângeorgianul Dr. Artemiu Publiu Alexi, care a avut bunătatea a-mi trimite broșurica lui, amintită mai sus, pentru care îi și mulțumesc aici. După Dr. A. P. Alexi, în Sângeorgiul român sunt cinci izvoare minerale sub numele: Nr. I, II, III, IV și V.

Eu am cunoscut numai două izvoare care se contopeau într-un izvor. De aici se vede că izvoarele s-au mai înmulțit. Înmulțirea izvoarelor vine de acolo că cele două izvoare ce se contopeau, s-au despărțit și, pe lângă acestea, s-au mai descoperit trei izvoare.

Dr. A. P. Alexi măsurând cantitatea apei ce iese din cele cinci izvoare, pe oră și zi, a ajuns la rezultatul ce se învederează în următoarele¹.

Numărul izvorului	Litri în 1 h.	Litri în 24 h.	Hectolitri în 24 h.
Nr. I	994,20	23.860, 80	238.608
Nr. II	177,00	4.248,00	42.480
Nr. III	443,40	10.641,60	106.416
Nr. IV	108,10	2.498,40	24.984
Nr. V	76,53	1.836,72	18.367
	1799,23	43.085,52	430.855

¹ *Foaia Diecesană*, Caransebeș, Anul IX, 1894, nr. 133, pp. 5-7; Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale (SJANB-N), Colecția *Iuliu Moisiu*.

POMPIERII DIN SÂNGEORZ BĂI

Dorin DOLOGA

Pompierii constituie o prezență constantă a zilelor noastre, serviciul acestora fiind unul în slujba comunității, permanent și indispensabil.

În fiecare an, la 13 septembrie sărbătorim ziua pompierilor. Această zi ne amintește de lupta care a avut loc la 13 septembrie 1848 între compania de pompieri condusă de Pavel Zăgănescu, alcătuită din 150 de soldați, 6 sergenți, 2 gorniști, 2 toboșari și 5 ofițeri, susținuți de circa 600 de ostași din Batalionul 1 din Regimentul 2 infanterie și Compania 7 din Regimentul 1 infanterie conduse de către colonelul Radu Golescu și circa 5000-6000 de ostași turci. Deși raportul de forțe era net în defavoarea românilor, aceștia au luptat cu curaj. În această luptă turcii au pierdut circa 200 de ostași, iar dintre români au căzut în luptă aproximativ 80 de ostași și doi ofițeri¹.

Pompierii își desfășurau activitatea și la Sângeorz Băi, sub forma unui pichet de incendiu. Redăm în continuare tabelul cu personalul care încadra în anul 1947 pichetul de incendiu din Sângeorz Băi²:

Nr. crt.	Numele și prenumele	Funcția	Gradul avut în armată	Vârsta
1.	Marica Emil	Comandant	-	42 ani
2.	Strugar Leon	Ajutorul comandantului		
3.	Buia Maxim	Remizier	Soldat	53 ani
4.	Baba Aurel	Secretar	Sergent	32 ani
5.	Andrese Ioan	Contabil	Sergent	24 ani
6.	Tiron Nicolae	Servant	Soldat	42 ani
7.	Spaimoc Flore	Idem	-	33 ani
8.	Ilieș Solomon	Idem	Soldat	34 ani
9.	Lăpușan Alexandru	Idem	Idem	37 ani
10.	Augustin Iosif	Idem	Idem	45 ani
11.	Răzvanță Nicolae	Idem	-	36 ani
12.	Mănăstire Dorotei	Idem	-	47 ani
13.	Lăpușan Solomon	Idem	Soldat	41 ani
14.	Somkereki Anton	Idem	Idem	48 ani
15.	Ciocan Ioan	Idem	Idem	39 ani
16.	Timuca Anton	Idem	Sergent	36 ani

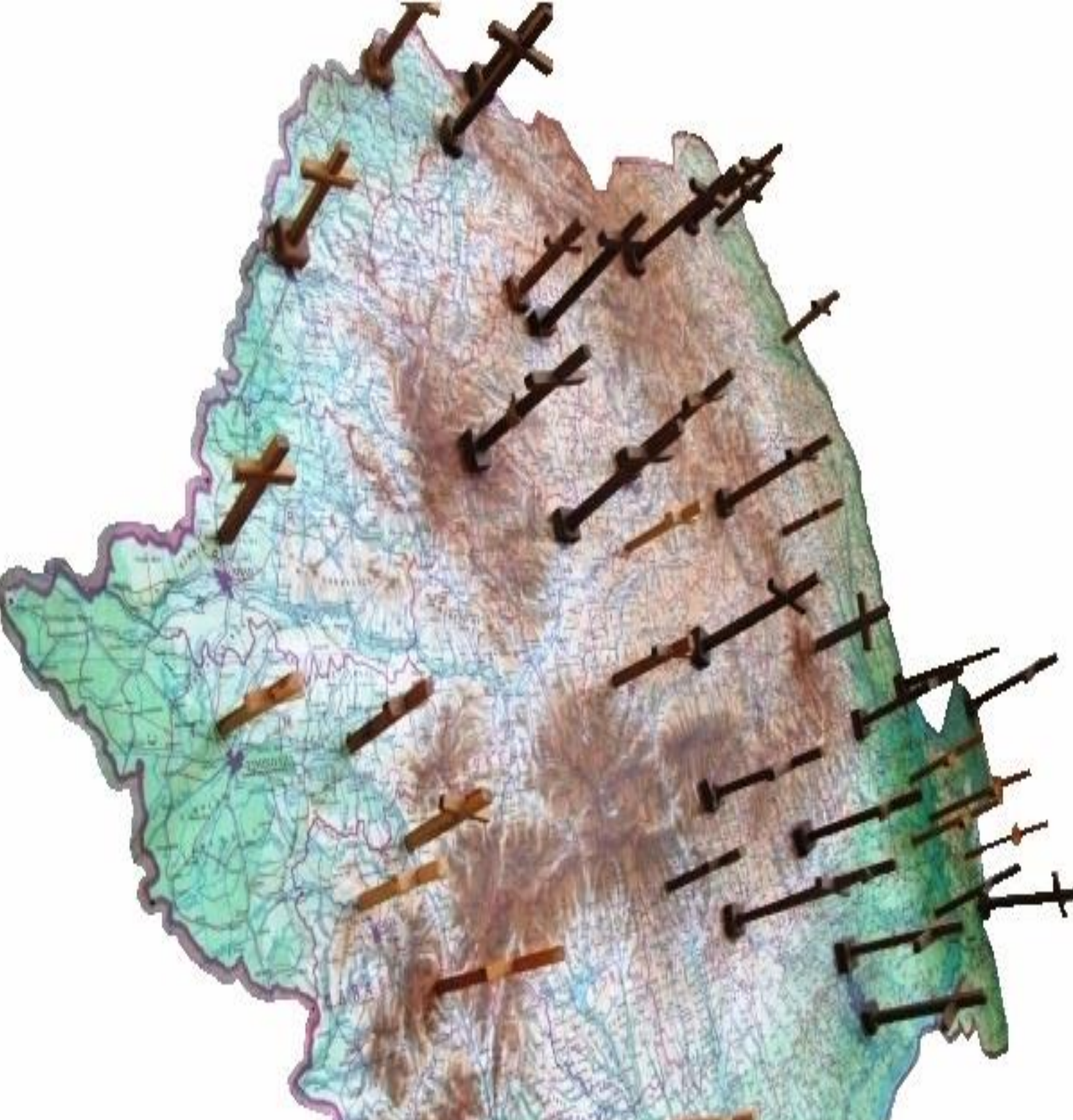
¹ C. Căzănișteanu, M. Cucu, E Popescu, *Aspecte militare ale revoluției din 1848 în Țara Românească*, Editura Militară, București, 1968, pp. 100, 101, 104, 106.

² Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, fond *Primăria comunei Sângeorz Băi*, dosar 18, ff. 27-28.

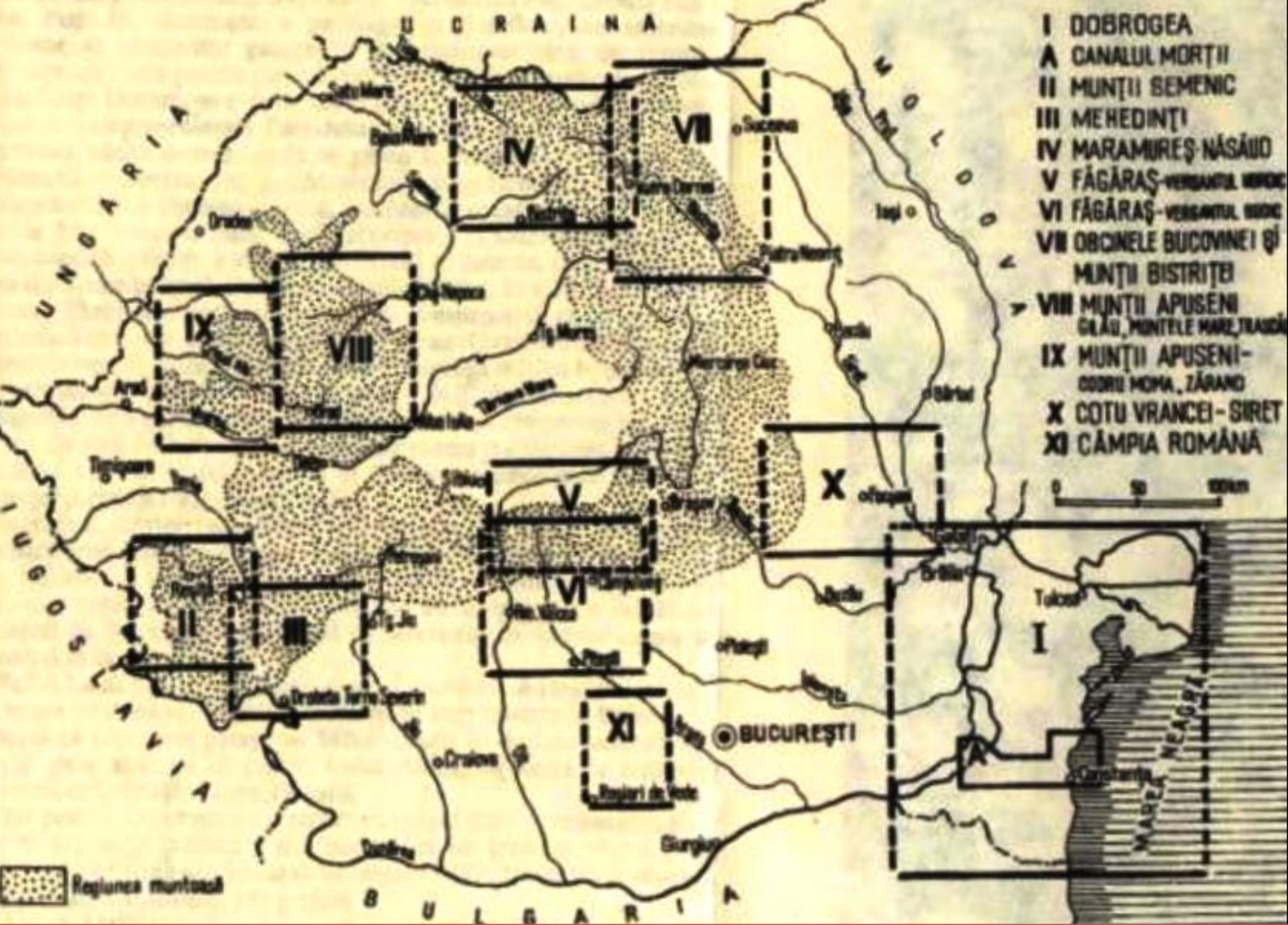
17.	Ciocan Ilie	Idem	Idem	36 ani
18.	Cotroș Macedon	Idem	Idem	40 ani
19.	Petrașc Solomon	Idem	Soldat	36 ani
20.	Petri Simion	Idem	Idem	38 ani
21.	Lupșor Emil	Idem	Caporal	37 ani
22.	Flore Ioan	Idem	Sergent	35 ani
23.	Mihăilă Macedon	Idem	Idem	35 ani
24.	Sfrângeu Ioan	Idem	Idem	35 ani
25.	Puițeu Alexandru	Idem	Caporal	38 ani
26.	Rebrean Flore	Idem	Soldat	36 ani
27.	Nuț Emil	Idem	Sergent	36 ani
28.	Salvan Aurel	Idem	Soldat	37 ani
29.	Ureche Alexandru	Idem	Caporal	25 ani
30.	Tahăș Maxim	Idem	Sergent	25 ani

Pentru activitatea lor dusă zi de zi în serviciul comunității pompierii merită întreaga noastră atenție și apreciere. De aceea le dorim în continuare succes în activitatea acestora

RĂNILE COMUNISMULUI

Principalele nuclee ale rezistenței armate anticomuniste

JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂȘĂUD ÎN ANII REGIMULUI DICTATORIAL AL LUI NICOLAE CEAUȘESCU (1965-1989)

VIOREL RUS

1. Speranțe deșarte și teroare politică profilactică

În după-amiaza zilei de 19 martie 1965, Gheorghiu-Dej a intrat în comă și a murit iar la 22 martie 1965, la propunerea lui *Ion Gheorghe Maurer*, a fost votat ca prim-secretar al Partidului Muncitoresc Român *Nicolae Ceaușescu*.

Tânăr, ajuns dirigitor suprem al țării la numai 46 de ani, Ceaușescu a umplut de speranțe inimile românilor. Denunțarea abuzurilor securității, reformele inițiate, înscrierea principiului legalității socialiste în noua Constituție, relativa liberalizare în activitatea politică și culturală, îmbunătățirea nivelului de trai și mai ales independența față de sovietici probată la invadarea Cehoslovaciei în 1968, aplaudate de români, dar și de către comunitatea internațională păreau să justifice aceste speranțe.

După anul 1971, Ceaușescu și-a dezvăluit tendințele autocrate, intolerante și capricioase devenite dominante mai ales după intrarea în viața politică a sinistrei sale soții, care aveau să le aducă violentul sfârșit în 1989.

Speranțele românilor fuseseră deșarte, iar mizeria în politică, cultură și viața de fiecare zi deveniseră dominante. Foarte puțini români mai credeau că fără ajutor extern și/sau fără izbucnirea unui conflict major între cele două blocuri militare ce se conturaseră la nivel mondial se putea înlătura comunismul, mai ales cel dictatorial al lui Nicolae Ceaușescu.

Așa încât, rezistența anticomunistă s-a transformat în acea perioadă în opoziție politică sub forma răbufnirilor individuale ori colective și în dizidențe singulare față de regim și mizeria de natură social-economică accentuată în anii de austeritate din ultimul deceniu al dictaturii ceaușiste. În plus, a existat și s-a manifestat rezistența anticomunistă disimulată religios în cadrul sectelor, cum erau numite cultele religioase interzise în comunism, în special la Martorii lui Iehova.

Teza comunismului de război, a dușmanilor uneltitori contra socialismului și a agenților imperialiste a continuat să înfioară mințile comuniștilor autohtoni, inclusiv mintea dictatorului. De aceea în perioada dictaturii ceaușiste s-a practicat o formă a terorii, care în mod întemeiat credem că poate fi numită profilactică, de prevenire a „*infestării românilor cu virusii capitalismului*”.

Desigur metodele terorii aplicate sub dictatura lui Ceaușescu erau altele - în mai puține cazuri extreme - cauzatoare de moarte, comparativ cu cele din perioada sovietizării și instaurării dictaturii comuniste. Ele mergeau totuși de la supravegherea oponentilor reali ori virtuali prin rețeaua de informatori ai securității și miliției sau prin tehnica operativă, până la intimidare, amenințări, arest la domiciliu, arestări și condamnări prin instanțele de judecată militare și chiar civile.

Prezentăm statistic, pe categorii de acțiuni anticomuniste pentru care au fost acuzați, arestații și condamnații din județul nostru din perioada dictaturii ceaușiste, cuprinși în

VIOREL RUS

eșantionul pe care l-am constituit din deținuții înscrși în capitolul III - intitulat *Martori* - al monografiei noastre privind rezistența anticomunistă în județul Bistrița-Năsăud¹:

Propagandă politică împotriva socialismului	Propagandă religioasă împotriva socialismului (Martorii lui Iehova)	Injurii aduse organelor de partid și de stat	Uneltire și activitate subversivă anticomunistă
5 persoane	20 persoane	2 persoane	3 persoane
16,66 %	66,66 %	6,66 %	10 %

Așa cum reiese din tabelul statistic în viziunea autorităților din județul nostru, în ceea ce privește nocivitatea în raport cu obiectivele socialismului ceaușist și pericolul legăturilor cu „*ageturile imperialiste*”, cultul Martorilor lui Iehova se situa în prim plan.

Împotriva iehoviștilor s-a îndreptat cu prioritate teroarea profilactică a organelor represive. Însumând durata detenției credincioșilor iehoviști din județ arestați în timpul dictaturii ceaușiste ajungem la un total impresionant de circa 92 de ani.

Martorii lui Iehova fuseseră supravegheați cu mare atenție, arestați și condamnați în două mari procese în anii 1969 și 1970 la instanța militară din Cluj și mai apoi în câteva procese individuale, cuprinzând împreună pe cei 20 de iehoviști, din eșantionul nostru având ca lideri pe profesorul *Dumitru Cepănari* și soția sa, doctorița *Lia-Doina* - născută Sângeorzan².

În ceea ce privește propaganda politică directă împotriva orânduirii socialiste, situațiile au fost diverse.

La acest tip de infracțiune prevăzută în art. 166 al. II Cod Penal au fost încadrați oameni care au comentat nefavorabil politica partidului, precum *Grigore Buf* din Susenii Bârgăului, care a fost condamnat prin sentința penală nr. 128/1971 a Tribunalului Militar Cluj și a executat 2 ani și 4 luni închisoare, *Petre Sandu* din Năsăud, care condamnat prin sentința penală nr. 551/1971 a fost închis 5 ani și 1 lună, dar și *Ilie Drăgan* din Monor, care condamnat prin sentința penală nr. 284/1975 a Tribunalului Județean Bistrița-Năsăud a executat 3 luni și 15 zile închisoare pentru că a ascultat și comentat la secția de votare emisiuni ale postului de radio „Europa Liberă”³.

Legat de ascultarea emisiunii de muzică „*Metronom*” de la „Europa Liberă” și 5 scrisori adresate postului de radio respectiv au fost arestați și condamnați *Emil Hidoș* și *Carol Pall* din Bistrița. Aceștia au fost acuzați că la începutul anului 1969 au constituit împreună cu alți tineri din oraș o grupare numită „*Organizația Tinerilor Liberi*” cu scopul ca împreună să-și organizeze timpul liber și în acest cadru în mod obișnuit ascultau respectiva emisiune de muzică ușoară.

Mai mult, Hidoș era acuzat că a conceput, redactat și răspândit în cadrul grupului o scriere intitulată „*Wald old Popp*” cu noi compoziții de muzică ușoară occidentală în care „*a defăimat statul, conducătorii și tineretul patriei socialiste*” și a trimis prin poștă 5 scrisori

¹ Viorel Rus, *Rezistența anticomunistă în județul Bistrița-Năsăud*, Editura Ioan Cutova, Bistrița, 2005, pp. 373-450.

² O analiză detaliată privind activitatea, arestarea și condamnarea „Martorilor lui Iehova” din județ în perioada dictaturii ceaușiste, în *Ibidem*, cap. Ic. *Rezistența religioasă*, pp. 307-312.

³ Vezi, dosarele nr. 82/1990, 945/1992 și 53/1990 ale Comisiei pentru Aplicarea Prevederilor Decretului-lege nr. 118/1990 din județul Bistrița-Năsăud.

JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSĂUD ÎN ANII REGIMULUI DICTATORIAL AL LUI NICOLAE CEAUȘESCU (1965-1989)

către aceeași emisiune, dintre care 2 au ajuns la destinație și 3 au fost ridicate de către securitate, în care a calomniat orânduirea socialistă, cerând melodii preferate.

Una dintre scrisori concepută de Hidoș fusese transcrisă de către *Carol Pall* în 25 martie 1970 în localul restaurantului „*Ciocârlia*” din Bistrița, unde Hidoș era ospătar.

S-a pus în sarcina lui Pall, pe atunci elev în anul III la Școala Profesională de Construcții din Cluj, calitatea de coautor al respectivei scrisori. Pentru faptele săvârșite cei doi au fost condamnați prin sentința penală nr. 464/1970 a Tribunalului Militar Cluj la închisoare. Hidoș a stat închis 3 ani și 3 luni în perioada 14.07.1970 – 24.10.1973, iar Pall - 2 ani și 1 lună între 14.07.1970 – 22.08.1972¹.

Injurii la adresa organelor de partid și de stat au adus *Octavian Perța* din Bichigiu, care într-un grup de colegi de muncă „*a proferat cuvinte triviale la adresa lui Gheorghiu-Dej*” când a aflat în 20 martie 1965 că acesta decedase, faptă pentru care fiind condamnat de către Tribunalul

Raional Năsăud prin sentința nr. 301/1965 a fost trimis timp de 2 ani, între 10.04.1965-15.04.1967, într-o colonie pentru reeducare prin muncă și *Magda Debrețeni* din Bistrița, închisă 1 an și 6 luni, între 17.06.1966 -28.12.1967, condamnată prin sentința nr. 381/1966 a Judecătoriei Bistrița pentru că a aruncat cu pietre și a spart geamurile clădirii Comitetului Raional P.C.R. și U.T.C., „*exprimând și cuvinte lipsite de respect față de orânduirea de stat, aducând calomnii la adresa partidului*”².

Între uneltitori a fost și *Gavrilă Maniu*, locuitor al Bistriței. Născut în anul 1964 în Zagra, în noiembrie 1987 era electrician la Întreprinderea de Autocamioane din Brașov, Secția 660.

Gavrilă Maniu a participat activ în 15 noiembrie la marșul demonstrațiilor spre sediul județenei de partid din Brașov, cântând „*Deșteaptă-te Române!*” și scandând „*Jos Dictatura!*” și „*Vrem pâine!*” și la devastarea județenei, când au fost aruncate în stradă dosare, cărți și portretele dictatorilor. A fost arestat în 17 noiembrie 1987 și deținut până la revoluție - în 22 decembrie 1989 - timp de 2 ani și 1 lună. Nu se știe cât timp ar fi rămas închis dacă nu ar fi izbucnit evenimentele din decembrie 1989³.

Dintre toate cazurile pe care le prezentăm, cu siguranță cel mai spectaculos este cel al lui *Virgil Grumeza* din Năsăud.

Date fiind condițiile grele de aprovizionare și deservire a populației în ultimul deceniu al dictaturii ceaușiste, în domeniul comerțului socialist, ca de altfel în toate domeniile de activitate, organele partidului au pus cu acuitate problema creșterii numărului membrilor partidului comunist din rândul gestionarilor care erau instruiți ca în relațiile cu cetățenii nemulțumiți să țină partea și să nu se antreneze în discuții împotriva regimului.

Virgil Grumeza, care în anul 1983 deținea postul de gestionar șef de unitate la Bufetul „Expres” al Cooperativei de Producție - Aprovizionare și Desfacere din Năsăud, nu era membru de partid pentru că nu dorea și în plus avea ca origine socială tatăl fost comisar de poliție.

A fost schimbat din funcție și trecut abuziv într-un post neproductiv ca recepționar mărfuri tranzit iar pentru că a încercat să-și caute dreptatea intentând proces cooperativei, în aprilie 1984 i s-a desfăcut contractul de muncă sub pretextul reducerii postului prin restrângere de activitate.

¹ Arhiva M.Ap.N., U.M. 02405 Pitești, sentința penală nr. 464/1970, fond Tribunalul Militar

² Vezi, dosarele nr. 82/1990, 945/1992 și 53/1990 ale Comisiei pentru Aplicarea Prevederilor Decretului-lege nr. 118/1990 din județul Bistrița-Năsăud.

³ Dosar nr. 48/1998 al Comisiei pentru Aplicarea Prevederilor Decretului-lege nr. 118/1990 din județul Bistrița-Năsăud.

VIOREL RUS

Pe drumuri, fără mijloace de subzistență, omul a pierdut două procese intentate cooperativei la Judecătoria din Năsăud și recursul la Tribunalul din Bistrița, a înaintat memoriu la Procuratura Generală, la Tribunalul Suprem, la Comitetul Central al Partidului Comunist, s-a deplasat de 12 ori la București în anii 1984-1985, unde a fost în audiență la forurile politice și judecătorești supreme cerând recurs extraordinar, dar fără rezultat.

Concomitent, a dorit să înmâneze ambasadorului Franței din București un memoriu, dar a fost arestat și trimis obligatoriu acasă, a trimis o scrisoare postului de radio „*Europa Liberă*”, care a fost citită pe post în septembrie 1986, și o scrisoare prin care cerea ajutorul Cancelarului Germaniei Federale, Willy Brandt. A fost interogat în numeroase rânduri la securitate și chiar bătut. A declarat însă că nu se va opri să-și caute dreptatea, chiar dacă va fi să se adreseze tuturor forurilor lumii.

Autoritățile au recurs atunci la măsura specială aplicată ca formă a terorii profilactice în cazul dizidenței. I s-au întocmit acte legale și a primit pașaport turistic pentru S.U.A. cu bună știință că o dată ajuns colo nu se va mai întoarce.

Astfel, la 2 octombrie 1988, ajuns pe aeroportul din New York, *Virgil Grumeza* cerea și primea azil politic în America. S-a aflat acolo în grupul românilor care au vorbit la postul de radio „*Europa Liberă*” și au desfășurat demonstrații împotriva dictaturii lui Ceaușescu în fața Ambasadei României, a Senatului American și a Casei Albe în octombrie 1988 și în continuare, după ce a primit drept de ședere și muncă în Statele Unite ¹.

2. Creștere economică, dar mizerie în viața de fiecare zi. Rezistența social-economică a locuitorilor

Denunțarea de către Ceaușescu în primii ani de la înscăunare a abuzurilor și ilegalităților securității și debarcarea ministrului de interne Alexandru Drăghici, introducerea așa-numitului principiu al „legalității socialiste”, reformele inițiate și mai ales atitudinea de condamnare a invadării Cehoslovaciei în anul 1968 de către armatele sovietice și ale acoliților ei, i-au creat acestuia în ochii poporului o aură de erou național.

Toate acestea au fost însoțite de o creștere economică semnificativă între anii 1965-1975, care a permis creșterea nivelului de viață al oamenilor.

A fost perioada în care, încercându-se aplicarea așa-numitului principiu al „repartizării raționale a forțelor de producție pe teritoriul țării”, și în județul Bistrița-Năsăud s-au construit și s-au dat în funcțiune cele mai importante întreprinderi industriale ceea ce a generat creșterea numărului de salariați industriali la 10.900 în 1970 și peste 16.000 în 1975.

În agricultură s-au dezvoltat mult sectoarele animalier și horti-viticol în unitățile agricole colectiviste, de stat și în gospodăriile particulare. În domeniul edilitar s-au construit peste 5.000 de apartamente, precum și principalele clădiri ale instituțiilor administrative și social-culturale județene.

Au luat ființă liceele de profil tehnic-industrial, au crescut veniturile populației și, ca urmare, volumul desfacerii de mărfuri alimentare și nealimentare. Practic, populația județului, ca de altfel a întregii țări, a simțit o îmbunătățire a nivelului de trai material și cultural².

¹ Dosar nr. 1217/1993 al Comisiei pentru Aplicarea Prevederilor Decretului-lege nr. 118/1990 din județul Bistrița-Năsăud. Amănunte asupra acestui caz pot fi citite la Viorel Rus, *Rezistența anticomunistă în județul Bistrița-Năsăud*, Editura Ioan Cutova, Bistrița, 2005, cap. II.3. Memorii personale, pp. 368-372.

² Despre dezvoltarea județului în anii deceniilor VII-VIII pe larg la Traian Gârba, *Realizări și perspective în economia județului*, în *File de Istorie - culegere de studii, articole și comunicări*, Muzeul de Istorie Bistrița,

JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂȘĂUD ÎN ANII REGIMULUI DICTATORIAL AL LUI NICOLAE CEAUȘESCU (1965-1989)

Ultimii ani '70 și deceniul 9 aveau să evidențieze însă adevărata față a economiei românești concretizată într-un declin de neimaginat mai înainte, pentru că mai nimeni nu înțelesese că adevărata sursă a dezvoltării fuseseră împrumuturile externe pe care din nefericire Ceaușescu se încăpățănase, cum se angajase în anul 1982, să le achite pe baza exporturilor până în anul 1990.

Criza s-a făcut simțită și în județul nostru încă începând cu anul 1976, când lipsa de butelii pentru aragaz determina cozi imense și nopți nedormite la singurul centru de distribuție de pe strada Viișoarei din Bistrița iar lipsa zahărului și uleiului de pe piață provoca îmbulzeli sufocante în magazine.

În anii '80 austeritatea impusă de către regim, generată de criza economică și exporturile masive a fost extremă. Au avut loc raționalizarea făinei, zahărului și uleiului, cozile interminabile la pâine, lapte, carne și mezeluri, raționalizarea benzinei la 30 de litri lunar, întreruperea frecventă a curentului electric, a încălzirii și a apei calde în sistemul centralizat de termoficare, limitarea serviciilor de transport rutier și feroviar.

Concomitent, la sate - deoarece nu mai puteau fi reintroduse cotele de carne, lapte și cereale - a fost instituit aberantul sistem al contractărilor zise libere, în realitate obligatorii, sub amenințarea unor măsuri administrative.

Vitele gestante erau luate în evidență pentru ca nu cumva țăranii să taie pe ascuns vițeii, iar oile, porcii și chiar păsările de curte erau recenzate anual pentru a se ști volumul contractărilor ce putea fi impus țăranilor.

Sistemul "socialismului multilateral-dezvoltat" scârțâia din temelii. Megalomanului Ceaușescu îi trebuiau și cât mai mulți supuși, de aceea au fost interzise întreruperile de sarcină. În plus, parcă în virtutea zicalei "satul arde, baba se piaptână" a început ofensiva sistematizării localităților rurale pentru formarea unor centre agro-industriale mari.

A existat și s-a răspândit atunci ideea - sau poate era doar o formă de intoxicare a populației de către securitate - cum că viața, și în special aprovizionarea populației în județul nostru era mai bună decât în alte județe.

Nimic mai fals! Mizeria a fost cruntă. A-l idolatriza pe primul-secretar *Mihai Marina* - pion pe tabla de șah a soților Ceaușescu, care ar fi îndrăznit să nu asigure predarea cantităților de produse repartizate județului la fondul centralizat al statului ni se pare o naivitate. În județ ponderea mai mare a sectorului necooperativizat a creat doar posibilități mai mari de aprovizionare ilegală cu alimente de bază.

Rezistența social-economică a locuitorilor județului nostru în vremea dictaturii și cultului personalității lui Ceaușescu concretizată în perioada de avânt economic sub forma practicilor generate de concepția că fiecare angajat poate să ducă acasă de la locul său de muncă ceva ce i-ar fi putut folosi ori ar fi putut fi valorificat pentru că fiecare trebuie să trăiască de unde lucrează, s-a accentuat în timpul declinului economic.

Înstrăinarea economică a atins cote extreme. Se acționa de fapt atunci după dictonul „*noi ne facem că muncim, statul se face că ne plătește*”.

Oamenii se răcoreau adesea făcând „conducătorului iubit” urări precum „*Trăiască tovarășul Nicolae Ceaușescu și nu i-ar muri mulți înainte!*”, stând la cozile de la magazine de unde cumpărau, când se găseau, produse de calitate îndoielnică precum „*Nechezol*” - cafea amestecată cu orz prăjit măcinat, ori „*Taki Muri*” - pungi cu labe și aripi de pui inferioare. Pentru ei acordul global ca formă de retribuire însemna „șeful – adică Ceaușescu - se plimbă

VIOREL RUS

pe glob, iar noi suntem de acord”, iar Canalul Dunăre-Marea Neagră se construie „să se plimbe cu bărcuța Nicolae și Lenuța”.

Aprovizionarea cu bunuri din comerț se făcea „pe sub tejghea” prin sistemul de pile și relații bazate pe rudenie, vecinătate, prietenie ori mită.

Despre aceste practici se știa și la partid și la miliție și la securitate și nu se luau măsuri deoarece cu excepția tovarășilor de la partid care aveau „bufetul partidului” bine aprovizionat, orașenii, chiar și milițienii și securiștii își asigurau existența pe această cale.

În sate țărani ajunseseră să-și ascundă animalele prin păduri pentru a nu putea fi numărate la recensământ și obligați la contractări. Mulți dintre ei omorau vițeei propriilor vite la naștere prin sufocare cu pungi de plastic pentru a rămâne măcar cu laptele ca aliment pentru copiii lor, montau vitele la tauri clandestini și tăiau vițeei pentru carne pe ascuns în cârdășie cu agenții veterinari și milițienii, care își primeau partea lor. Colectiviștii recoltau parte din grâul, porumbul, fructele și strugurii colectivei noaptea înainte de culesul oficial, furându-și de fapt rezultatele propriei munci. Toată lumea „se descurca” cum putea.

Toate acestea erau forme de rezistență a oamenilor la austeritatea impusă de regim. Oamenii fierbeau de indignare, dar se temeau. Unii răbufneau, dar erau repede anihilați, fiind arestați și deferiți justiției.

Au existat și cazuri de răzvrătiri colective, când situațiile au fost extreme ori era pusă în cauză existența unor comunități întregi.

Despre două astfel de evenimente din ultima perioadă de existență a dictaturii vestea s-a răspândit atunci în tot județul cu rezezițiune, provocând satisfacție locuitorilor și spaimă oamenilor puterii. Ne referim la revolta din

Autogara din Bistrița din seara de Moș Nicolae a anului 1988 și răzmerița de două săptămâni a părvenilor, când în ianuarie 1989 se decisese desființarea comunei lor ca unitate administrativă.

În Autogara din Bistrița, în acea seară, sute de navetiști ieșiți din schimb așteptau oboșiți, cu înfrigurare, sosirea autobuzelor cu care urmau să plece acasă, ducând cu ei, conform tradiției, bruma de jucării, dulciuri ori rămurele de copaci învelite în staniol care urmau să fie puse ca dar în ghetuțele copiilor.

Puține autobuze au tras la rampă și au plecat conform graficului. Cele mai multe nu au sosit din lipsă de motorină. Umbla vestea printre oameni că nu se știe când sau dacă vor mai sosi.

Atunci a izbucnit furia mulțimii, care a dat foc sălii de așteptare și a început să huiduie producându-se un vacarm de nedescris. A fost anunțată miliția și județeană de partid. Milițienii care s-au deplasat la autogară au încercat să-i liniștească pe revoltați prin apel la calm și amenințări, dar nu i-a ascultat nimeni. A fost alertat, *Bușui* - primul-secretar și colonelul *Mușuroaie* - inspectorul șef al miliției județene.

S-a dispus procurarea urgentă de motorină din rezervele altor unități economice din municipiu și în scurt timp autobuzele au apărut pe peroanele autogării, plecând pe rutele planificate. Li s-au luat declarații câtorva navetiști, dar nu a fost arestat nimeni.

Până în dimineața următoare totul a fost refăcut de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Autoritățile s-au temut să raporteze evenimentul la București pentru că le erau în pericol funcțiile. S-a mușamalizat totul.

Între găselnițele regimului dictatorial al lui Ceaușescu aflat în derivă, ca parte a planului sistematizării teritoriului, s-a aflat și ideea formării unor centre agroindustriale puternice, care în concepția guvernanților comuniști ar fi contribuit la ieșirea din criza economică ce devasta țara. Aplicarea aceluși plan presupunea între altele desființarea unor comune și arondarea lor ca sate la

JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSAUD ÎN ANII REGIMULUI DICTATORIAL AL LUI NICOLAE CEAUȘESCU (1965-1989)

altele iar în județul nostru în această situație se afla și comuna Parva care urma să devină sat al comunei Rebra.

Formal trebuia obținut acordul biroului comitetului comunal de partid și al biroului comitetului executiv al consiliului popular, de aceea în ziua de 5 ianuarie 1989 în Parva s-a deplasat un colectiv de activiști de la județ în frunte cu *Dorin Huciu* – secretarul cu probleme organizatorice al județenei.

În ședința organizată la acea dată, primarul *Vasile Morar*, șeful minei de caolin *Anton Rus*, chiar secretarul organizației de partid din mină *Simion Dumitrean* și președintele cooperativei de consum *Vasile Scurtu*, ca de altfel toți participanții care au luat cuvântul, au arătat că o asemenea măsură nu se justifică economic și social și nici nu poate fi luată fără consultarea locuitorilor, care nu o vor accepta.

Vestea pericolului pentru menținerea comunei lor s-a răspândit cu repeziciune între pârveni, mai ales că în jurul orei 14 clopotele bisericii au fost trase „în dungă” de către un băiat pe nume *Traian Rus*.

O mulțime de oameni s-au adunat în fața primăriei blocând activiștii înăuntru iar mai târziu blocând cu sănii cu fân, lemne și bolovani drumul spre comună dinspre Rebra. „... Parva devenise o mică republică pregătită pentru rezistență. În fața consiliului popular se striga: *Vrem să rămânem comună!, Cum ne iubim comuna, așa ne iubim și țara!*”¹

Abia seara, după ce în comună sosise colonelul *Mușuroaie* - șeful inspectoratului județean al miliției, care promisese oamenilor că Parva va rămâne pe mai departe comună, o parte a colectivului județenei a fost lăsată să plece la Bistrița. Au rămas însă drept garanție activiști mai mici în grad precum *Dumitru Nechiti*, *Gheorghe Mihăilescu* și *Ioan Flore*.

Pârvenii câștigaseră o bătălie, dar erau conștienți că nu războiul.

De aceea, în noaptea următoare au alcătuit un memoriu către Comitetul Central al Partidului și o delegație formată din *Simion Ordace*, *Natu Căluș*, *Trandafir Călini*, *Nicolae Ordace*, *Ioan Rus*, *Toma Rus* și *Traian Sângeorzan* a plecat la București, unde în 6 ianuarie și-au susținut doleanțele în fața lui *Gheorghe Oprea*, potentat important în camarila lui Ceaușescu, care le-a promis în final că va trimite la fața locului o comisie².

Știrea răzmeriței pârvene a fost difuzată apoi la postul de radio „Europa Liberă”. Toate încercările securității și miliției de a afla autorii memoriului dus la București și numele persoanei care ar fi putut informa atât de repede radioul occidental despre cele ce se întâmplau în Parva au fost în zadar, deși au fost interogați până și preotul satului, învățătorii și profesorii.

Degeaba în comună au fost aduși activiști ai secției propagandă și învățământ care să-i instruiască pe intelectuali cum să-i lămurească pe pârveni despre avantajele centrelor agro-industriale și a unificării cu Rebra, cadrele didactice precum *Mircea Daroși*, *Liufa Zăgrean* și *Luciana Căluș* nici nu au vrut să audă despre așa ceva.

În următoarele zile a sosit la Parva activistul Comitetului Central al P.C.R., *Fugaciu*, care nu a reușit prin amenințări să-i lămurească nici măcar pe funcționarii din comună. O nouă delegație a mers la Bistrița și a obținut de la prim-secretarul Bușui promisiunea că

¹ Pe larg despre revolta pârvenilor la Mihail I. Vlad, Ion Radu Zăgrean, *Parva se opune dictaturii*, Editura Macarie, Târgoviște, 1994, p. 11.

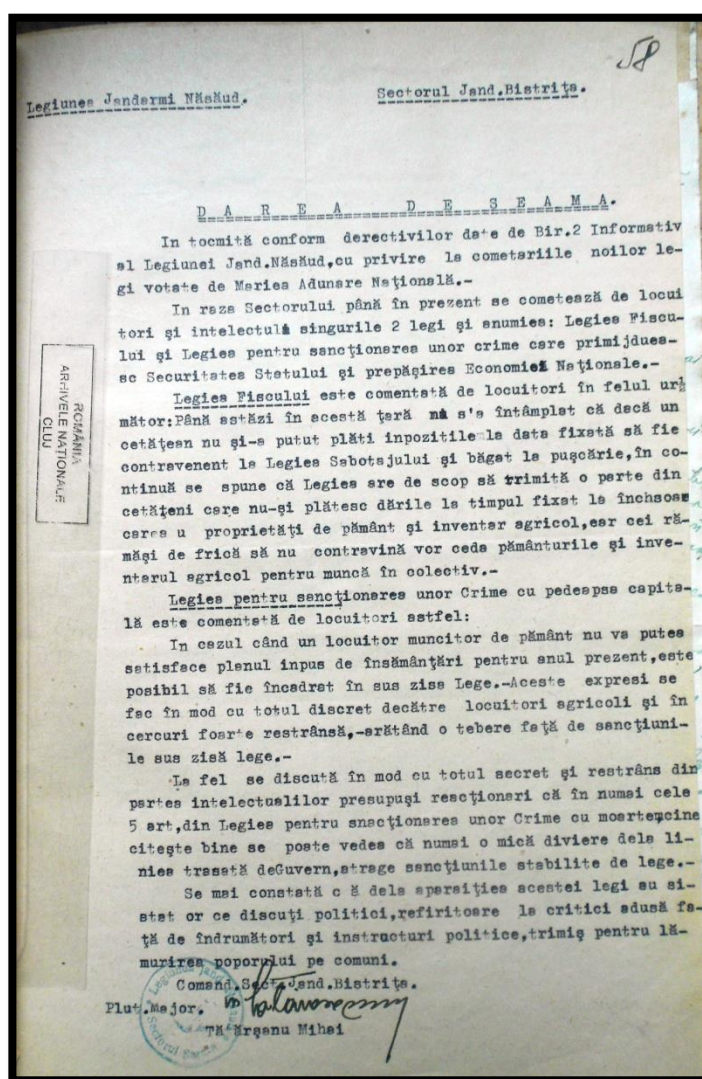
² *Ibidem*, p. 13.

VIOREL RUS

problema va fi totuși rediscutată în adunarea populară a pârvenilor. Activiștii de la județ nu au reușit să-i lămurească nicidecum pe membrii organizațiilor de partid convocați în adunări generale.

Pârvenii simțeau mirosul izbânzii, dar nu puteau fi siguri, de aceea în 20 ianuarie 1989 când s-a convocat sesiunea deputaților comunei, au fost prezenți cu toții în fața primăriei, cu femeile și copiii în frunte. Au aplaudat, s-au bucurat împreună, s-au îmbrățișat. Au bătut din nou clopotele victoriei.

Apoi în decembrie 1989 a venit sfârșitul dictaturii comuniste și a dictatorului Ceaușescu în România. A fost nevoie doar de o scânteie - revolta timișorenilor - pentru ca vâlvătaia să se aprindă în întreaga țară iar locuitorii județului nostru nu puteau rămâne în afara evenimentelor.

TRADITION

IOSIF CIUNTEREI

Un student de la Cluj luptă cu sistemul pentru „păstrarea identității românești”

Iosif Ciunterei e un băiat chipeș care știe ce vrea și e mândru de graiul lui bistrițean. Are doar 21 de ani, dar se află în toiul unei lupte colosale cu sistemul românesc, cu birocrăția și chiar și cu normele europene pentru reglementarea cultivării de cânepă românească. Nu e vorba de un drog, cum ar putea să pară la prima vedere, ci de un material extraordinar pentru țesături și mai ales vestimentație. Se face o confuzie cu alt tip de cânepă și asta a dus la ruinarea unei practici tradiționale care ar putea fi atul industriei românești, este el convins.

„Stând la povești cu bătrânii, vrând-nevrând ajungi să vorbești despre cânepă. Dacă vorbești de tradiții, cânepa e în mod clar identitatea poporului român, fie că celor care ne conduc le convine sau nu. Pe urmă, m-am gândit să semăn o cultură de cânepă”, mărturisește Iosif.

Zis și făcut, tânărul a reușit o colaborare cu Muzeul „Poarta de su' Feleac”, creat de Rodica și Gheorghe Căpușan, cei doi ajutându-l să semene un kilogram de sămânță de cânepă pe o suprafață de 2-3 arii, în primăvara anului trecut.

„De sămânță am făcut rost de la Carei, de la o doamnă care procesează cânepa. Are o fabrică și seamănă în fiecare an hectare de cânepă. Apoi am început să umblu după acte”, povestește el.

A urmat o muncă titanică, o adevărată luptă pe care Iosif a fost nevoit să o ducă cu autoritățile timp de mai bine de o lună.

„În primul rând am avut nevoie de o adeverință de la Primăria Municipiului Cluj-Napoca care să ateste că pe suprafața respectivă de la muzeu este semănată cânepă. Până la eliberarea ei am avut de umblat pe la Cadastru, de unde a trebuit să scot un număr topografic, cu suprafața, după care am fost invitat să aștept 15 zile. Între timp, am mai telefonat din când în când la primărie, după care funcționara de la un departament agricol mi-a zis „apăi, copile, nu ești pe coclaurile de la Bistrița!”, dezvăluie băiatul.

Într-un final, Iosif Ciunterei a primit adeverința de care avea nevoie. Se cerea și ca sămânța să fie autorizată, cumpărată cu acte în regulă. Drept urmare, studentul a ajuns la Direcția Agricolă și Dezvoltare Rurală (D.A.D.R.) Cluj.

„Acolo a început o muncă și mai grea. Mi-au zis din prima că nu știu în ce mă bag și au sunat la D.I.I.C.O.T. (Direcția de Investigare a Infrațiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, n. r.) care au spus categoric că nu se poate așa ceva, să semăn cânepa. Parcă mai tare m-a ațâțat. Pană la urmă, mi-au impus să împrejmuiesc suprafața pe care va fi cultura, să am camere de supraveghere, mi-au spus că așa prevede legea. Mi-am dat seama că nu pot

Un student de la Cluj luptă cu sistemul pentru „păstrarea identității românești”

cumpăra camere pentru doi ari de pământ, mai ales că se află în incinta unui muzeu. Au venit de la D.A.D.R., au filmat să vadă dacă totul e în regulă. Trebuia să vină și cei de la D.I.I.C.O.T., nu știu de ce nu au ajuns”, adăugă el.

Studentul s-a confruntat apoi cu altă problemă.

„Eu am cumpărat sămânța înainte de a mi se elibera autorizația de la D.A.D.R. Am luat-o în luna martie, de atunci a stat pe dulap, în apartamentul unde locuiesc cu chirie. M-au sunat disperăți cei de la Direcția Agricolă, că am făcut o treabă penală. Au spus că nu aveam dreptul de a cumpăra sămânța înainte să îmi dea autorizația. A început atunci cirul, i-am întrebat ca de ce mi-au eliberat autorizația în aceste condiții. Se pare că ei trebuie să anunțe alte instituții în prealabil: Ministerul Mediului, al Sănătății, D.I.I.C.O.T. și altele abilitate, ca să poată face verificări și monitorizări ale cânepii”, povestește băiatul.

Între timp, alături de Leontina Prodan – o sălăjeanca cunoscută pentru firma de design vestimentar pe care o deține în Timișoara și pentru demersurile pe care le face, la rândul său, pentru legalizarea cânepii – Iosif a trimis o scrisoare la Avocatul Poporului și la diferite ministere.

„Am primit răspuns de la Avocatul Poporului în care se spune că ceea ce cerem noi nu este un drept cetățenesc. Noi ne-am continuat demersurile, cu diverse dificultăți: a trebuit să sun din nou la Carei, să îmi factureze din nou sămânța, ca să îmi pot reface hârtiile pentru a cere autorizația de la D.A.D.R., iar acolo m-au refuzat, pentru că factura nu avea ștampila. Atunci chiar m-am enervat și am dat cu pumnul masă. Ei chiar nu știu că ștampila nu mai e valabilă pe un act de ceva vreme? M-au întrebat dacă eu fac legea acolo, așa că am mers la director și la fel a ținut-o și el. Probabil nu se cunosc legile, și nu doar la Cluj, ci în mai multe locuri, la fel a pățit Leontina Prodan și la Timișoara. Am stat cu ei să studiem legea”, relatează el.

La final, cânepa a fost cultivată și recoltată și a rezultat chiar și un film documentar care a fost prezentat vineri, 22 ianuarie, la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj (B.J.C.)¹.

Iosif Ciunterei este un tânăr de doar 20 de ani care a ales să propovăduiască în lume cuvântul țaranului român. Surprinzător pentru un copil născut în generația internetului, Iosif a ales altă cale decât majoritatea adolescenților. Este profund dedicat misiunilor sale și nu se sfiește să spună cu glas tare „îs mândru că-s ficior de țaran. „Împreună am depănat povestea vieții lui, am vorbit despre speranțele pe care le nutrește și mai ales despre eforturile de a scoate din sîpetul prăfuit al trecutului obiceiurile și datinile străbune uitate.

¹<http://www.ziardecluj.ro/legalizati-canepa-romaneasca-un-student-de-la-cluj-lupta-cu-sistemul-pentru-pastrarea-identitatii-romanesti>.

Un student de la Cluj luptă cu sistemul pentru „păstrarea identității românești”

Iosif s-a născut în Feldru, un sat din județul Bistrița-Năsăud, acolo unde, spune un cântec popular, a „pus Dumnezeu raiul”. Vorbește cu o vădită emoție și căldură despre clipele petrecute în intimitatea „cuibului” familiei sale, unde a împărțit ștrengăriile copilăriei cu alți 11 frați, și mărturisește deschis că nu își poate închipui viața altfel decât cum s-a petrecut. În vocea lui se simt responsabilitatea și maturitatea, dar și un soi de tristețe când vorbește despre cât de „frumoase erau clipele când mergeam la scăldat și ce trist este pentru copiii de acum, a căror copilărie se consumă în fața unui calculator.”

Frumusețea satului, traiul într-o familie simplă de țărani, mersul la muncile câmpului, toate laolaltă s-au înfiripat în ființa lui și i-au modelat caracterul.

La 17 ani, pe vremea când era doar un licean, deja intuia ce va face. Era o certitudine că vrea să alunge întunericul în care alunecaseră tradițiile populare. Mai trebuia doar să găsească resursele pentru a reuși. A pășit fără teamă în studioul radioului din Bistrița și s-a prezentat în fața directorului. I-a vorbit despre aspirațiile sale și l-a convins. Așa s-a născut emisiunea radio „Cu Iosif pe coclauri”, o oră de poveste în care tânărul din Feldru pornește în căutarea datinilor străbune și dă glas bătrânilor satului. Este o călătorie în care nu descoperă doar satul românesc arhaic. Se redescoperă și pe sine, aflând înlăuntrul său sentimente care până acum doar au mocnit. „Îmi place să stau la povești cu bătrânii locului, chiar dacă uneori mă doare sufletul să văd că țăranul autentic este pe cale de dispariție.”

Iosif este singurul copil al familiei care a hotărât să urmeze o facultate. A lăsat în urmă satul natal, în pofida rugămintelor părinților care sperau ca fiul lor să rămână alături de ei, să se îngrijească de gospodărie și de pământ. S-a desprins greu, dar a prins aripi pentru că a simțit că ceea ce face el contează mult. Hotărârea de a urma Facultatea de Istorie și Filozofie din Cluj, secția Etnologie, a venit firesc, ca o completare a iubirii sale față de obiceiurile românești. Primul an l-a încheiat cu succes. A obținut o bursă de studii, iar cu banii câștigați astfel a reînviat tradiții arhaice. Fără salve și fără a aștepta să păsească pe laurii victoriei, Iosif a recreat alături de femeile satului Dumitra, din Bistrița, „Cununa grâului”, o sărbătoare a tuturor satelor pe ogoarele cărora se semăna grâu. Următorul proiect, „Cununa Strugurelui”, o sărbătoare unică în România, o va celebra în același sat. „Drumul Cânepii” este un alt proiect aflat la început de drum. Toate inițiativele sunt aproape de sufletul lui, și nu doar pentru că îi aparțin, ci pentru că dau glas tradițiilor și obiceiurilor țăranului român.

Deși foarte tânăr, Iosif, unul dintre viitorii etnologi ai țării noastre, a dovedit că este un om de nota 10. A avut curajul să pornească singur în lume și să lupte pentru proiectele sale. Nu i-a fost ușor, pentru că România pare, după cum spune, o țară fără mentori. A ales de la fiecare ce a fost mai bun și a strâns în sufletul său comori pe care acum vrea să le împărtășească și celorlalți¹.

¹ <http://www.lumeasatului.ro/articole-revista/2393-is-mandru-ca-s-ficior-de-taran.html>.

IULIU-MARIUS MORARIU

RESTITUTIO GRIGORE PLETOSU

În proiectul editorial din anul 2014 al Bibliotecii Județene „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud, condusă de ceva vreme de părintele Ioan Pinte, s-a numărat și lucrarea, semnată pe atunci de teologul Iuliu-Marius Morariu, devenit între timp ieromonahul Maxim, dedicată părintelui Grigore Pletosu (1848-1934).

Primul critic literar al lui George Coșbuc, profesor la Gimnaziul Grăniceresc năsăudean (1878-1909), și protopop al Bistriței (1909-1934), a fost o personalitate importantă și activă în peisajul cultural năsăudean și în cel transilvănean în general. Studiile sale, începute la Năsăud și continuate la Sibiu, Leipzig și Budapesta, l-au clasificat între intelectualii rafinați ai urbei academicienilor de mai târziu, în vreme ce, publicațiile sale, fie ele reunite în volume, sau răspândite în paginile unor publicații prestigioase ale vremii, precum: *Transilvania*, *Telegraful Român*, *Revista Teologică* (Sibiu), *Școala Română*, *Raportul Gimnaziului Grăniceresc năsăudean* (Năsăud), *Gheorghe Lazăr* (Bârlad), *Renașterea* (Cluj-Napoca), sau în alte lucrări similare, l-au consacrat între autorii de renume. Din nefericire, până la lucrarea teologului pomenit¹, el nu a beneficiat de o monografie care să-i prezinte în detaliu biografia și să-i analizeze profilul spiritual, mulți dintre autorii anteriori lui, care s-au preocupat de prezentarea sa, rezumându-se doar la a repeta informațiile expuse anterior de alții, după cum remarcă Înaltpreasfințitul Părinte Andrei al Clujului, în prefața lucrării².

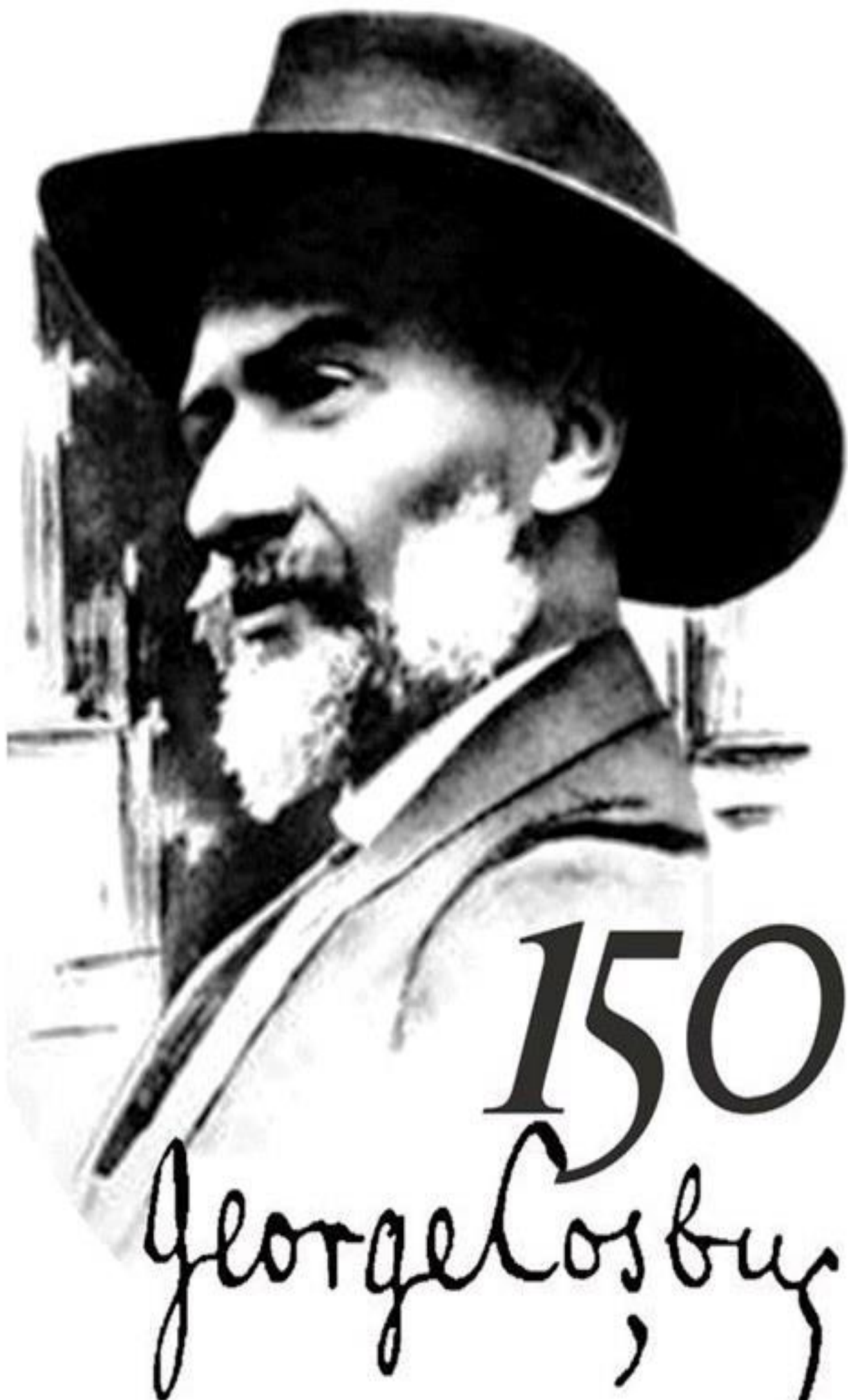
Meritul autorului este unul multiplu. Pe de-o parte, el valorifică mai multe surse documentare, provenite fie de la Serviciile Județene Bistrița-Năsăud și Sibiu a Arhivelor Naționale, fie de la Arhivele Mitropoliei sibiene sau ale celei clujene, sau chiar din arhiva personală a familiei Jarda, al cărui strănepot este, domnul Pavel, fiul compozitorului Tudor Jarda. Acestea sunt apoi coroborate cu diferite surse editate, informații obținute dintr-un interviu cu personajul pomenit, dar și sursele istoriografice, rezultatul fiind o adevărată broderie monografică.

Volumul este structurat în trei capitole mari. După ce, în cadrul celui dintâi, autorul prezintă principalele repere biografice și aspectele esențiale din opera preotului ortodox investigat, combătând anumite păreri greșite, propovăduite de diferiți cercetători anteriori, în cadrul celorlalte două, analizează modul în care poate fi identificat profilul său biografic în activitatea sa didactică și cea pastorală. Cele două capitole sunt segmentate în două părți, fiecare dintre ele conținând, în prima secțiune, informații despre cele două profile din perspectivă creștină.

Lucrarea părintelui Maxim Morariu, pe atunci teologul Iuliu-Marius, se constituie așadar, prin ineditul abordării, aportul de informații noi pe care îl aduce, clarificările oferite în raport cu cercetătorii anteriori, dar și prin multiplele surse de informare, într-o contribuție importantă pentru istoriografia năsăudeană și teologia răsăriteană, al cărei merit este acela de a-l scoate din umbră pe mentorul unor personalități importante precum poetul George Coșbuc, patriarhul Miron Cristea sau mitropolitul Nicolae Bălan.

¹ De altfel, trebuie spus, că, anterior, în ultimii ani, doar subsemnatul și cu el, am adus contribuții importante privitoare la acest subiect, valorificând documente arhivistice și surse istoriografice editate, în cadrul unor volume, studii sau articole (autorul a mai publicat mai multe articole dedicate acestui subiect. În ce mă privește, contribuția mea a vizat cu precădere relația lui cu ieromonahii Ioachim și Antonie Băznog și ortodoxia sângerzeană.

² Andrei Andreicuț, „Prefață”, în Morariu Iuliu-Marius, *Restitutio Grigore Pletosu*, Editura Eikon / Renașterea, Cluj-Napoca, 2014, p. 7.

Adrian Onofreiu, Ioan Pinteana (ed.), *George Coșbuc în documentele junimei născudene*, Editura Născut Liber, Bistrița, 2016.

Recenzie de ierom. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu

În acest an, marcat de evenimentul aniversării unui secol și jumătate de la nașterea poetului George Coșbuc, Biblioteca Județeană omonimă de la Bistrița, aflată sub oblăduirea părintelui-poet Ioan Pinteana, a organizat mai multe manifestări, menite să-l omagieze pe marele bărbat al zonei noastre¹.

Alături de acestea, reprezentanții instituției culturale menționate, au întocmit și un proiect editorial bogat, ce a vizat publicarea unor volume noi², sau reeditarea altora mai vechi, reprezentative pentru cercetarea dedicată autorului³. În cea dintâi categorie se înscrie și lucrarea asupra căreia dorim să ne oprim în rândurile următoare. Intitulată: *George Coșbuc în documentele junimii născudene*, ea aduce în atenția cititorilor, prin grija celor doi editori, domnul Adrian Onofreiu și părintele Ioan Pinteana, documente importante privitoare la începuturile poetului și viața lui ca elev la Născud.

Documentele, redactate în dublă formulă, facsimilată și transcrisă, după cum promit îngrijitorii ediției încă dintru început⁴, sunt anurate de un text al lui Lucian Valea (pp. 9-27)⁵, dedicat primei părți a vieții poetului, ce se constituie într-un fel de prefață, și unul, cu valoare de postfață, semnat de Constantin Catalano (pp. 133-140)⁶. Ele sunt împărțite pe mai multe categorii. Astfel, un capitol este dedicat statutelor societății *Virtus Romana Rediviva*⁷ a

¹ Pentru mai multe informații cu privire la aceste evenimente, a se vedea și: Gabriel Dimisianu, „Clopote de sărbătoare”, în *România literară*, XLVIII (2016), nr. 41, 23 septembrie, p. 5; ***, „Întâlnirile „României literare” la Bistrița”, în *România literară*, XLVIII (2016), nr. 41, 23 septembrie, p. 14-15; ***, „Oamenii care sfințesc locul”, în *România literară*, XLVIII (2016), nr. 41, 23 septembrie, p.28.

² Între cele mai importante opere din această categorie se numără și: Horațiu Catalano, *George Coșbuc – contribuții pedagogice*, ediția a II-a, Editura Școala Ardeleană / Eikon, Cluj-Napoca, București, 2015 și: George Coșbuc, *Balade și idile – Recital de Dorel Vișan – audiobook*, Editura Princeps Multimedia, Iași, 2016.

³ Iată cele mai importante titluri: Alexandru Husar (ed.), *George Coșbuc în amintirile contemporanilor*, Editura Princeps Multimedia, Iași, 2016; Gavril Scridon, *Viața lui George Coșbuc*, ediția a II-a, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016; Idem, *Ecouri literare universale în poezia lui George Coșbuc, studiu de literatură comparată*, ediția a II-a, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016; Petru Poantă, *Opera lui George Coșbuc*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016; Andrei Moldovan, *George Coșbuc sau lirismul pragurilor*, ediția a IV-a, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016; Andrei Bodiu, *George Coșbuc – monografie, antologie, receptare critică*, Ediția a II-a, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016; Leon Scridon (coord.), *Omagiu lui George Coșbuc cu ocazia dezvelirii bustului în Născud*, ediția a II-a, ed. Daniel Câmpean, Ion Buzași, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2016.

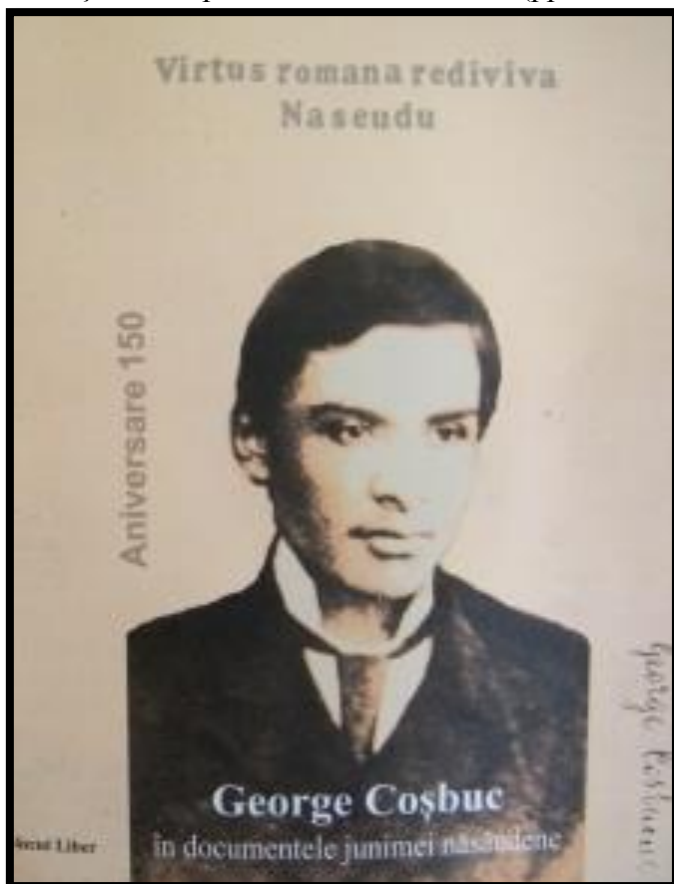
⁴ „În primul rând am reprodus în copie – cu suport informatic – forma originală a încercărilor poetice. Pentru a facilita lectura, alăturat fiecăreia, oferim și textul realizat potrivit normelor actuale de editare. Același procedeu l-am utilizat și în cazul statutelor societății”. Adrian Onofreiu, Ioan Pinteana, „Nota editorilor”, în Adrian Onofreiu, Ioan Pinteana (ed.), *George Coșbuc în documentele junimei născudene*, Editura Născut Liber, Bistrița, 2016, p. 8.

⁵ Extras din: Lucian Valea, *Pe urmele lui George Coșbuc*, Editura Sport-Turism, București, 1986, pp. 35-64.

⁶ Textul este extras din: Constantin Catalano, *George Coșbuc elevul-poet*, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2001, pp. 138-150.

⁷ Pentru mai multe informații privitoare la istoria acestei asociații culturale, a se vedea și: Simion Lușan (coord.), „*Virtus Romana Rediviva*”, *Societatea de lectură a elevilor Liceului Grăniceresc*, Editura Fundației „George Coșbuc”, Bistrița, 2002; Onisim Filipoiu, „Societatea de lectură „*Virtus Romana Rediviva*” și revista ei „Muza Someșană”, în *Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, Serie nouă, Secțiunea

Gimnaziului năsăudean (30-39), fondată în anul 1872, al cărei membru, președinte și vice-președinte a fost, și în cadrul căreia a debutat poetul, cel de-al doilea și cel mai amplu (pp. 30-39), poeziilor rămase în manuscris aici, iar celălalt, conspectului activităților desfășurate de poetul de mai târziu aici (pp. 125-132).

Facsimilurile un sunt însă singurele care ilustrează opera, realizată, după cum va putea observa cititorul, în condiții grafice excepționale. Ele sunt adesea însoțite de fotografii ale Năsăudului adolescenței coșbuciene (p. 43, p. 47), școlii în care a studiat el aici (p. 54, p. 69), ale altor clădiri importante de aici (de exemplu, cea a Băncii „Aurora”, p. 72), sau ale profesorilor săi (p. 78, p. 80).

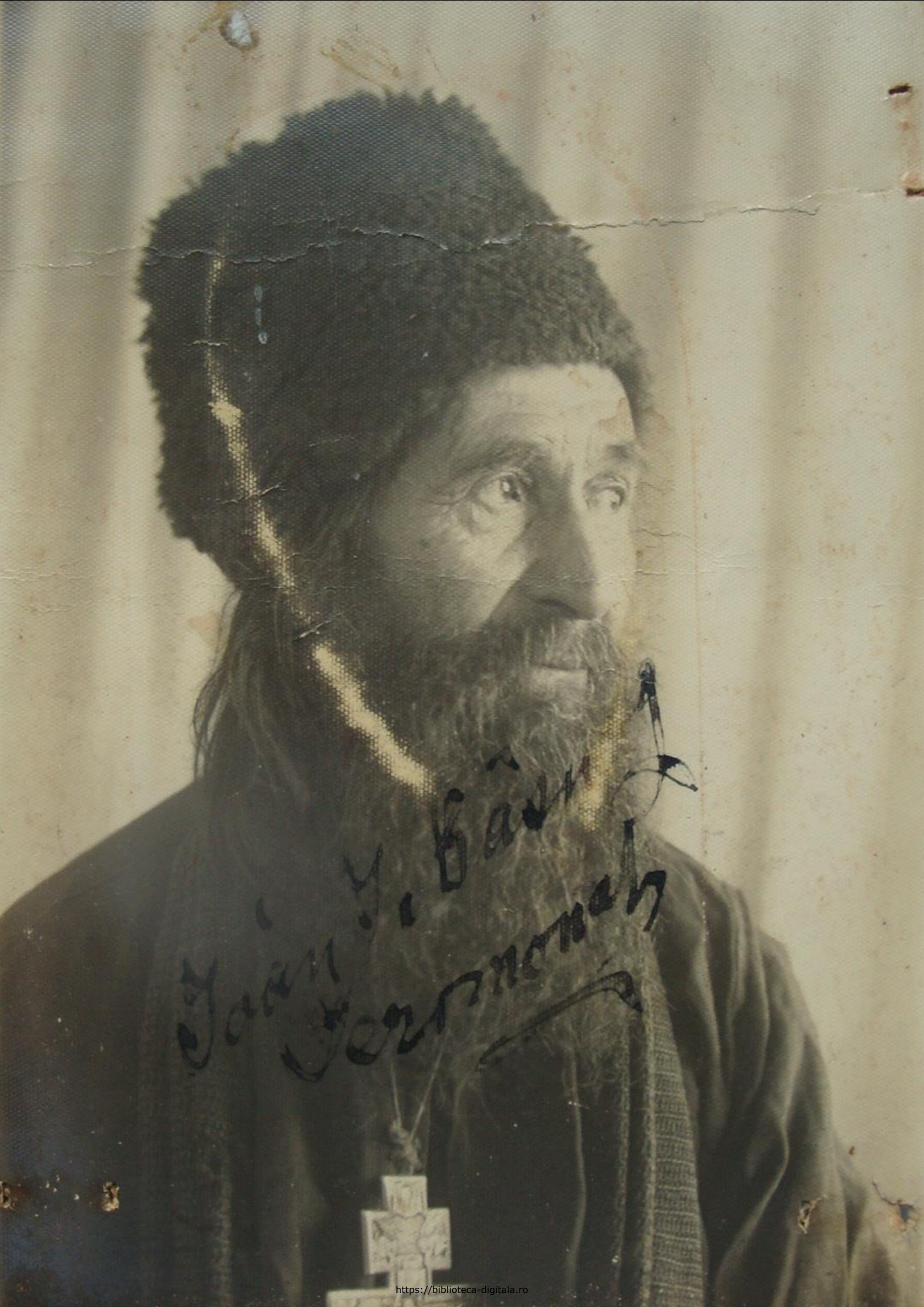
În cea de-a doua secțiune, dedicată creației poetice din timpul studiilor liceale a lui George Coșbuc, editorii oferă, pe lângă textul poeziei de debut a acestuia, intitulată *Mângâierea poetului* (pp. 40-42), și apreciată de Grigore Pletosu, președintele de atunci al societății¹, și ale creații, precum: *Regele și ciocul* (pp. 44-46), *Călărețul străin* (pp. 48-53), *Coardele de aur* (pp. 55-68), sau *La altar* (pp. 70-71). Ele vor fi în mod cert utile, celor care vor dori să

analizeze modul în care se modifică poezia coșbuciană, din punct de vedere al mesajului, limbajului sau prozodiei, odată cu trecerea timpului. Binevenită este, de asemenea, și publicarea adaptării textului intitulat *Despre salutare* al lui I. V. Enders (pp. 106-118), realizată de poet pe când era elev în clasa a VI-a. În final, domnii Onofreiu și Pinte, oferă și un tablou al câtorva ședințe literare, al căror principal protagonist a fost poetul năsăudean (pp. 129-132), întregind astfel tabloul restituitiv.

Lucrarea intitulată: *George Coșbuc în documentele junimei năsădene*, parte a proiectului editorial din anul 2016 a Bibliotecii Județene ce poartă cu cinste numele poetului originar din acest colț de țară, se constituie așadar într-o valoroasă restituire istorică ce reușește să-l transpună pe cititor în universul literar-cultural al perioadei de tinerețe a poetului, făcându-l să guste din izvoarele inspirației lui și să înțeleagă contextul în care acesta a început valoroasa creație literară, pe care o va desăvârși mai târziu, să-i identifice germeii și să-și apropie personajul, cunoscând în același timp și o parte a universului său interior.

III (Științe sociale – c. Limba și literatura română), XIII (1967), fascicula 1, pp. 31-36; Teodor Tanco, Teodor, *Dicționar literar al județului Bistrița-Năsăud (1639-1997)*. Autori, publicații, societăți, Editura Virtus Romana Rediviva, Cluj-Napoca, 1998, pp. 242-243.

¹ Lucian Valea, *Pe urmele lui George Coșbuc*, p. 40; Traian Pavelea, *Năsăudul – repere istorice și culturale*, Editura Fundației George Coșbuc, Năsăud, 2001, p. 147; Simion Lupșan (coord.), „*Virtus Romana Rediviva*”, *Societatea de lectură a elevilor Liceului Grăniceresc*, p. 39.

С. М. Бăн
Сертноман

„...*Pisanii Sângeorzene* ajunge la al 50-lea număr fără să obosească, cu aceeași sinceritate păstrată chiar de la debut și care o face întotdeauna credibilă. Sângeorzul e pe harta culturii prin scriitorii pe care i-a format și care pomenesc de locurile originare, dar, înainte de toate, Sângeorzul trăiește prin paginile mereu vii ale unei reviste ce crește număr de număr. *Pisanii Sângeorzene* continuă să fie, și acum, un sâmbure cultural în miezul unei societăți tot mai clătinate de dorințe străine și de manipulare. Prin scris ne dovedim omenia și inteligența. Prin scris învățăm să nu mai creștem cumiști. *Pisanii Sângeorzene* e o revistă cu un astfel de scris: deschis, subtil și puternic. Revista aceasta dovedește posibilitățile culturii într-un orașel mic căruia puțină lume îi mai dă încă o șansă.

Mulțumesc, *Pisanii Sângeorzene*, pentru cele 50 de numere de succes și îți urez să crești frumos și să îți ochii larg deschiși și tastatura (sau penița) tot timpul pregătită. Ca și până acum!”

ANAMARIA MIHĂILĂ

PISANII SÂNGEORZENE

**Nr. 1
septembrie
2012**